

KATALUNA ESPERANTISTO*

* Llingua internacional i drets lingüístics

NÚMERO 369 (135) · JUNY/JUNIO 2021

**Ni komencas
novan epokon**

**Encetem una
nova època**

Redaktora saluto.....	3
LINGVOJ, SUPERVIVADO KAJ KULTURA IDENTECO LLENGÜES, SUPERVIVÈNCIA I IDENTITAT CULTURAL	
La morto de la lingvoj / La mort de les llengües	4
L'estandardització de topònims ídix i la seva importància per a la traducció	8
Angla-jida vortaro de loknomoj	11
LITERATURO LITERATURA	
Nova dulingva kolekto.....	13
La magia pulvoro	16
Una traducció apagada d'una obra brillant.....	18
Tra la padoj de la vivo.....	20
Image pri la Baza literatura krestomatío	21
Racó de poesia. L'astrònom.....	23
HISTORIA MEMORAĴO MEMÒRIA HISTÒRICA	
Memorante Marià Jaquotot / Tot recordant Marià Jaquotot.....	24
ATESTO TESTIMONI	
L'esperanto és útil. Una experiència personal.....	28
INTERVJUO ENTREVISTA	
«Kiam mi renkontis esperantistojn, mia sento estis simila al tio, kiam oni renkontas familianon». Intervjuo al Josep Franquesa	30
AKTUALE ACTUALITAT	
Vinilkosmo, eldonejo de esperanta muziko.....	34
NIA AGADO LES NOSTRES ENTITATS	
Kataluna Esperanto-Junularo	36
Primera assemblea virtual de KEA.....	37
ANGULO POR ETERNAJ KOMENCANTOJ	
El racó de l'etern aprenent	38
VILAĜO ESPERANTO	
Esperantujo estas kvazaŭ vilaĝo	39

Foto: Boris González

Kataluna Esperantisto és una publicació semestral en català i esperanto de l'Associació Catalana d'Esperanto sobre els drets lingüístics, les llengües de relació internacional, les llengües minoritzades i la història i actualitat de l'esperanto i de les llengües planificades.

Edita: Associació Catalana d'Esperanto
Apartat 1008
08200 Sabadell
www.esperanto.cat
info@esperanto.cat

Consell de redacció: Xavier Alcalde, Nicolau Dols, Pere Fornells, Montserrat Franquesa, Pedro Martín Burutxaga, Carles Vela i Sandra Vives

Assessorament lingüístic: Hèctor Alòs (esperanto) i Alexis Llobet (català)

Composició: Ferriol Macip i Bonet

ISSN de l'edició en paper: 2014-8364

ISSN de l'edició electrònica: 2014-8372

Dipòsit legal: B-27362-1982

Pri la enhavo de la contribuoj responsas la aŭtoroj mem. Nur la redaktora saluto esprimas opiniojn de la eldonisto KEA. Els autors que signen els articles són els responsables dels seus continguts. L'opinió de KEA només s'expressa a través de l'editorial

Tots els articles estan subjectes a llicència Creative Commons Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/es/legalcode.ca>). Està permès de reproduir-los i distribuir-los, sempre que es faci sense afany de lucre i se'n reconegui explícitament els autors, i l'Associació Catalana d'Esperanto com a editora.

Imprès a: Recordgraf, C/ Mandoni, 6
08004 Barcelona

REDAKTORA SALUTO

Kataluna Esperantisto, la revista centenària de l'Asociació Catalana d'Esperanto, enceta una nova època, fidel als continguts sobre la llengua internacional i els drets lingüístics, les llengües minoritzades i la història i l'actualitat de l'esperanto.

En aquest número presentem articles sobre la pervivència de les llengües i sobre identitat cultural a partir de la traducció de topònims de l'ídix, una de les llengües d'ús de L. L. Zamenhof. Tot seguit trobareu una variada secció de literatura, amb ressenyes de llibres originals i traduccions, així com una mostra de poesia en esperanto, amb la versió catalana.

La memòria històrica serà present en aquesta nova època de la revista, amb l'ànim d'honorar i fer sentir la veu dels qui han viscut amb i per l'esperanto. També reportarem testimonis i experiències, així com entrevistes amb persones que han desenvolupat tasques importants relacionades amb l'esperanto, una secció que va quedar inaugurada en l'època anterior i que volem mantenir.

Les novetats musicals en esperanto, la informació més rellevant de les activitats de les nostres entitats i què passa en el món esperantista més enllà de les fronteres dels Països Catalans són apartats que tenen l'objectiu de mantenir-vos al dia de tot el que s'esdevé arreu en el moviment esperantista. I també oferim un espai per als «eterns aprenents» de l'idioma (que potser som tots!), amb curiositats, jocs de paraules i matisos amens de la llengua internacional.

La nova *Kataluna Esperantisto* conté articles i col·laboracions en català i en esperanto, alguns en versió bilingüe, amb la intenció d'arribar a més lectors i de tots els continents. La periodicitat continuarà essent de dos cops l'any: número d'estiu cada 15 de juny i un altre d'hivern el 15 de desembre, tot coincidint amb el dia de Zamenhof.

Kataluna Esperantisto és oberta a les col·laboracions dels socis i de tots els interessats, per això fa una crida general a propostes d'articles, fent atenció a les normes i sota la supervisió del consell de redacció. El termini de lliurament quedarà tancat dos mesos abans de la publicació. Us animem a contactar-nos a katalunaesperantisto@esperanto.cat

Esperem que us agradi, gaudiu de la nova etapa

i bona lectura!

Kataluna Esperantisto, la centjara revuo de Kataluna Esperanto-Asocio, komencas novan epokon, restante fidela al sia enhavo pri la internacia lingvo kaj la lingvaj rajtoj, la minoritataj lingvoj kaj la historia kaj aktuala momento de Esperanto.

Tiu ĉi numero enhavas artikolojn pri la vivdaŭro de la lingvoj kaj pri la kultura identeco surbaze de la loknomoj en la jida, kiu estis unu el la ĉiutagaj lingvoj de L. L. Zamenhof. Tuj poste vi trovos literaturan sekcion kun recenzoj pri originalaj kaj tradukitaj libroj, ankaŭ pri esperanta poezio kun traduko al la kataluna.

La historio restos atestata en tiu ĉi nova revu-epoko kun la celo honori la memoron de ĉiuj, kiuj longe kaj profunde rilitis al Esperanto. Ni raportos ankaŭ pri atestoj kaj spertoj kun homoj, kiuj realigis gravajn agadojn por Esperanto. Ĉi tiu sekcio jam estis lanĉita en la antaŭa epoko kaj ni volas daŭrigi.

La muzikaj novaĵoj en Esperanto, la informa agado en niaj asocioj kaj la okazaĵoj en la esperanta mondo ekster la Kataluna landaro estas kialoj por sciigi al vi, kio okazas ene de la Esperanto-movado. Ni proponas ankaŭ spacon por la «eternaj komencantoj» (eble ni ĉiuj estas tiaj!) kun kuriozaĵoj, vortludoj kaj atentokaptaj nuancoj en la internacia lingvo.

La nova *Kataluna Esperantisto* enhavas artikolojn en la kataluna kaj Esperanto. Kelkaj estas eĉ dulingvaj kun la celo atingi pli da legantoj kaj la intereson de la cetera mondo. Ĝi aperos dufoje jare: la unuan en la 15a de junio kaj alian en 15a de decembro okaze de la Zamenhofa Tago.

Kataluna Esperantisto estas malfermita al la kunlaboro de ĉiuj asocioj kaj al ceteraj interesitoj kontribui, kondiĉe ke ĝi respektos la normojn de la redaktora konsilio. La fina dato por prezenti viajn tekstojn estos du monatoj antaŭ la publikigo. Ni instigas vin kontakti nin: katalunaesperantisto@esperanto.cat

Kun la deziro, ke ĝi plaĉos al vi, ĝuu la novan epokon

kaj bonan legadon!

Montserrat Franquesa

LA MORTO DE LA LINGVOJ

Carme Junyent

En la maŝino por ekigi efemerajn flamojn, kia estas Tvidero, pasintan someron ekis polemiko pri la morto de la lingvoj. La afero estis ne-daŭra kaj precipe supraĵa, sed ĝi igis min pripenssi, unuflanke, la facilanimecon de multaj opinioj kaj, aliflanke, la nesciadon pri la afero mem.

Ankaŭ mi devas lukti, ekzemple, kontraŭ la antaŭjuĝoj de miaj studentoj en la momento pritrakti la temon «morto de la lingvoj». La fakto, ke Latino estas taksata «mortinta lingvo» ne multe helpas prilumi la aferon. Kaj la kredantoj, ke la skribo estas garantio de ĉiameco, eble neniam pensis, ke skribado por lingvo povas esti kiel foto por persono. Eĉ se ni konservas multajn bildojn de homo aŭ aĵo, kiu mortis, tiu formortis.

Sed mi mem implikiĝas en la kialon de tiom da konfuzo: la metafora valoro de la koncepto «morto de la lingvo». Tiu ideo ekas en la lingvistiko de la 19-a jarcento, kiam superregis la ideo de lingvo kvazaŭ organismo, kiu naskiĝas, kreskas, disvolviĝas kaj mortas. Kaj tiu bildo eterniĝis en la popularaj ideoj pri la lingvoj kaj, foje, ne tiel popularaj, kio, entute, malklarigis la komprenon de la fenomeno.

Morto de lingvo okazas kiam popolo ĝin parolinta forlasas ĝin por paroli alian. Tial ni parolas pri lingvo-

anstataŭado. Latino ne estas morta lingvo, ĉar neniu homa grupo ĉesis paroli ĝin por paroli alian lingvon. Latino, tutsimple, faris tiel, kiel ĉiuj lingvoj faras: ĝi evoluis. Ni havas foton de la junaĝa avo, la klasikaj tekstoj, sed la avo ankoraŭ vivas kaj, pli grave, li ne devus morti, aŭ estas neniu kialo por ke li mortu, aŭ li ne estas destinata al morto. Ĉar la lingvoj ne estas vivantaj organismoj, ili eĉ ne estas kvazaŭorganismoj.

Inter la plej diskutindaj ideoj aperintaj en la debato pri la morto de la lingvoj, estis tiuj tri: a) ke la morto de la lingvoj estas lingva fenomeno, b) ke ĝi estas natura okazaĵo kaj c) ke ĝi ne havas konsekvencojn («okazas nenio», diris uzanto de tujtero).

Tiuj kiuj supozas, ke la morto de la lingvoj estas lingva fenomeno, estas ĝenerale darvinistoj, kredantaj je la supervivo nur de la plej taŭgaj. Se lingvo estas «primitiva» aŭ «malriĉa» aŭ «malmulte taŭga» aŭ simile, ĝi estas destinata al malapero.

Kutime tiuj, kiuj parolas pri malmulte taŭgaj lingvoj pro iu ajn kialo, parolas pri la vortrezoro. Se ili parolus pri gramatiko, tiam aŭ ili sciis nenion pri gramatiko, kaj tio ebligis al ili eligi tiel malprudentajn asertojn, aŭ ili sciis iom, kaj tiam ili trovis nenion pravigantan ilian

«Estu puraj, parolu france», en la malnova lernejo de Aiguatèbia (Norda Katalunio)

”

Morto de lingvo okazas kiam popolo ĝin parolinta forlasas ĝin por paroli alian. Tial ni parolas pri lingvoanstataŭado

Tradukis Ramon Perera

LA MORT DE LES LLENGÜES

Carme Junyent¹

'Sigueu nets, parleu francès' a l'antiga escola d'Aiguatèbia (Conflent)

”

La mort d'una llengua s'esdevé quan el poble que la parlava l'abandona per parlar-ne una altra. És per això que parlem de substitució lingüística

En la màquina de provocar focs d'encenalls que és Twitter, l'estiu passat s'hi va generar una polèmica sobre la mort de les llengües. La cosa va ser efímera i més aviat superficial, però a mi em va fer rumiar, d'una banda, la lleugeresa de moltes opinions; i, de l'altra, el desconeixement del fenomen en si.

A mi també em passa que haig de lluitar, per exemple, contra les idees preconcebudes dels meus alumnes a l'hora de tractar la qüestió de la mort de les llengües. Que el llatí es consideri una 'llengua morta' no ajuda gaire a aclarir les coses. I qui es cregui que l'escriptura és una garantia de perpetuació potser no ha pensat mai que l'escriptura pot ser a la llengua com la fotografia a les persones. Per més testimonis gràfics que en tinguem, si algú es mor, és mort.

Però jo mateixa m'estic embolicant en la causa de tanta confusió: el valor metafòric del concepte 'mort de la llengua'. Aquesta idea arrenca de la lingüística del segle XIX, quan predominava la idea de la llengua com a organisme que neix, creix, es desenvolupa i mor. I aquesta imatge s'ha perpetuat en les idees populars sobre les llengües –i a vegades, no tan populars– i tot plegat fa que la comprensió del fenomen s'entereboleixi força.

La mort d'una llengua s'esdevé quan el poble que la parlava l'abandona per parlar-ne una altra. És per això que parlem de substitució lingüística. Si el llatí no és una llengua morta, és perquè cap grup humà no va deixar de parlar-la per parlar-ne una altra. El llatí, senzillament, va fer com fan totes les llengües: canviar. Tenim una fotografia de l'avi quan era jove –els textos clàssics–, però l'avi encara és viu i, més important encara, no hauria de morir, o no hi ha cap motiu perquè mori, o no està predestinat a morir. Perquè les llengües no són organismes vius, ni tan sols no són 'com' organismes.

Entre les idees més discutibles sobre la mort de les llengües que apareixien en el debat, hi havia aquestes tres: a) que la mort de les llengües és un fenomen lingüístic, b) que és natural i c) que no té conseqüències ('no passa res', deia un tuitaire).

Els qui suposen que la mort de les llengües és un fenomen lingüístic, en general, són els darwinians que creuen que només sobreviuen els més aptes. Si una llengua és 'primitiva' o 'pobra' o 'poc adequada' o coses semblants, està condemnada a desaparèixer. Normalment, els qui parlen de llengües poc aptes pels motius que sigui, parlen del lèxic. Si parlessin de gramàtica, o bé

1 **M. Carme Junyent** és membre del Grup d'Estudi de Llengües Amençades (GELA)

morton. Tamen, okazas, ke la vort-trezoro estas la plej supraĵa parto de lingvo, ne nur ĉar eblas adopti vortojn el aliaj lingvoj, sed ankaŭ, precipe, ĉar ĉiuj lingvoj posedas rimedojn por krei vortojn aŭ, almenaŭ, aldoni novajn signifojn al la jam ekzistantaj. Tion faras ni ĉiuj, kiam ni parolas pri «la muso de la komputilo» aŭ pri «retejo». Fakte, ni ne ĉesas tion fari. Sekve, neniu lingvero puŝas ĝin al la morto. Sed kredi, ke ekzistas lingvoj destinitaj al la morto pro lingvaj kialoj, signifas ne kompreni la homajn lingvojn. Ni ĉiuj naskiĝas kapablaj komunikiĝi helpe de kodo. Se ni ne povas komunikiĝi parole pro surdeco, tiam ni uzas gestolingvon. Kaj la lingvoj, ĉu parolaj, ĉu signaj, kiel elmontro de homa universala kapablo, povas esti nek pli bonaj nek pli malbonaj unuj ol aliaj.

La supozo, ke la morto de lingvo estas fakto «natura» enradikiĝis ankaŭ en la darvinismo, sed tie ĉi oni devas konsideri alian fakton. Kiel mi jam diris, la lingvoj mortas, ĉar iliaj parolantoj ĉesas ilin uzi. Kaj la motivoj instigantaj ilin havas nenion naturan. La subpremado pro lingvo ne estas simpla anekdoto en la historio de la homaro. Kaj des malpli la marĝenigo, la mokado aŭ la malestimo. Multaj personoj suferas pro la lingvo parolata de ili. Oni bone komprenu: oni suferigas ilin pro la lingvo parolata de ili. Estas ofta fakto, ke iu suferinta pro sia lingvo ne volas la samon por siaj filoj kaj tial ĉesas transdoni ĝin. Kaj kiam interrompiĝas la transdono intergeneracia, ege malfacilas rekuperi ĝin. Tial, se iu forlasas sian lingvon, tio ne okazas pro la lingvo mem, sed pro la tiucelaj premoj.

Al la forlaso ni devus aldoni la ekstermon de la parolantoj kaj la modifon de ilia vivmedio. Aŭ, alimaniere dirite, la aliigon de la rilato de la lingvo kun ĝia teritorio. Kiam oni diras al ni, ke inter lingvo kaj teritorio estas neniu rilato, ĉar «la teritorioj ne parolas», oni preteratentas la fakton ke, kiam oni volas malaperigi lingvon, la plej efika rimedo estas aliigi tiun rilaton. Truditaj migradoj, diasporoj, ekziloj, kreo

de artefaritaj medioj, kie oni devigas kunvivi personojn parolantajn malsamajn lingvojn (de artefaritaj vilaĝoj en Siberio ĝis la rezervejoj en Usono). La historio de la homaro, ĉefe dum la lastaj jarcentoj, svarmas je similaj okazaĵoj, kiuj neniel havas karakteron «naturan». Same ankaŭ ne estas natura, tute male, la interrompo de la intergeneracia lingvotransdono atingita en multenombraj lokoj de la mondo per la kidnapo de infanoj far la ŝtato. Tiu agmaniero ne tiel fora en la tempo – en Usono ĝi okazis ĝis 1974 – efikis ene de malmultaj jaroj, tiel ke Aŭstralio, Kanado kaj Usono fariĝis la lokoj en la tuta mondo, kie plej oftas la lingvoj kun lastaj parolantoj: lingvoj kun po unu, du aŭ kvin parolantoj, pri kiuj ofte ni povas legi en la ĵurnalaj nekrologoj.

”

Kiam malaperas lingvo, ja io okazas. Homa grupo estas humiligata kaj malestimata pro tio kion iliaj antaŭuloj transdonis al ili

Kiam prezentiĝas tiaj agmanieroj, diri, ke la morto de lingvo ne havas konsekvencojn, malfacile kompreneblas. La pasintan jaron [2017] okazis en la universitatoj de Barcelono kaj Vic [vik] la 1-a Internacia Kongreso pri revigligo de indiĝenaj kaj minorigitaj lingvoj. La partopreno de personoj de la kvin kontinentoj klare montras, ke la morto de lingvoj estas fakto okazanta ĉie. Kaj la fakto, ke la klopodoj de revigligo estas universaliaj montras, ke ia kialo ekzistas.

La plej evidenta konsekvenco de la morto de lingvo estas la perdo de alternativa maniero ekspliki la mondon. Lingvo certe estas unu el la eblaj manieroj realigi la universalan homan kapablon paroli, sekve ĉiu lingvo montras al ni eblecon. Sed preter la kultura kaj konaperdo por la homaro, ekzistas la malbono trudita al la homoj. Ekzistas sennombra kvanto de artikoloj kiuj priskribas la vivkondiĉoj de multaj alkulturigitaj socioj. Homoj, kiuj volis partopreni en la plej multnombra grupo per la forlaso de sia lingvo, daŭre restis marĝenigitaj. Perforto, alkoholismo kaj aliaj dependecoj, same kiel malsanoj korpaj kaj mensaj, oftas en tiaj priskriboj. Sed oni ankaŭ konstatas, ke, kiam ekzistas iniciatoj revigligi la lingvojn, tiaj problemoj reduktiĝas. Dum prelego pri revigligo de lingvoj en Kanado, la lingvisto Keren Rice montris la korelacion inter la iniciatoj de revigligo kaj la malkresko de diabeto en la indiĝenaj komunumoj en Kanado. Similaj efikoj estas priskribitaj en multaj komunumoj.

La debato en Tvitero, kiun mi menciis, koincidis en la tempo kun la incendio de la Muzeo de Rio-de-Ĵanejro. Neniu subtaksis la veojn pro la perdo de la historiaj sonbendigoj de la lingvoj de Brazilo. Neniu asertis, ke «nenio okazas», koncerne la perdon. Ĉu eble ni alte taksas la diversecon nur kiam ĝi ne ĝenas nin? Ĉu eble ni volas la lingvojn nur por la muzeoj?

Kiam malaperas lingvo, ja io okazas. Homa grupo estas humiligata kaj malestimata pro tio, kion iliaj antaŭuloj transdonis al ili. Bonŝance por ĉiuj, la lingvoj estas akumul-eblaj. Ni ne devas rezigni pri unu por akiri alian. Ni konsciu, ke ni atingis situacion, kie la lingva diverseco de la mondo estas grave minacata: 4% de la homaro parolas 96% de la lingvoj de la mondo. Al la reakiro de la ekolingva ekvilibro ni ĉiuj devas kontribui: la parolantoj de la majoritataj lingvoj per solidareco, kaj tiuj de la subigitaj lingvoj per engaĝiĝo. Se ni ĉiuj kunagas, ni povas nur gajni. ■

no en sabrien res i això els permetria de fer aquests judicis tan agosarats, o bé en sabrien alguna cosa i aleshores no trobarien cap motiu que en justificqués la mort. Però resulta que el lèxic és la part més superficial de la llengua, no tan sols perquè podem incorporar paraules d'altres llengües, sinó, sobretot, perquè totes les llengües tenen recursos per crear paraules o, si més no, per afegir nous significats a les existents. Això ho fem tots quan parlem del ratolí de l'ordinador o diem que hem passat pantalla. De fet, no parem de fer-ho. Per tant, no hi ha cap element en la llengua que la dugui a morir. Però creure que hi ha llengües destinades a morir per raons lingüístiques és no entendre el llenguatge humà. Tots naixem amb capacitats per comunicar-nos mitjançant un codi. Si no ho podem fer oralment perquè som sords, aleshores ho fem amb signes. I les llengües, siguin orals o de signes, com a manifestació d'una capacitat humana universal no poden ser ni millors ni pitjors que unes altres.

El supòsit que la mort de la llengua és un fet 'natural' també arrela en el darwinisme, però aquí cal tenir en compte un fet. Tal com he dit, les llengües moren perquè els seus parlants deixen d'usar-les. I els motius que els duen a fer-ho no tenen res de natural. La repressió per motius de llengua no és precisament un fet anecdòtic en la història de la humanitat. I encara ho són menys la marginació, l'escarni o el menyspreu. Moltes persones pateixen a causa de la llengua que parlen. I que s'entengui bé: perquè els fan patir per la llengua que parlen. És un fet habitual que algú que hagi patit a causa de la llengua no vulgui que els seus fills passin per la mateixa experiència, i per aquest motiu deixen de transmetre-la. I quan s'interromp la transmissió intergeneracional, és molt difícil de capgirar el procés. Per tant, si algú abandona la llengua, no és a causa de la llengua mateixa sinó per les pressions rebudes per abandonar-la.

A l'abandonament hi hauríem d'afegir l'extermini dels parlants i la modificació del seu hàbitat. O, dit d'una

altra manera, l'alteració de la relació de la llengua amb el territori. Quan se'n diu que entre la llengua i el territori no hi ha relació perquè 'els territoris no parlen', es passa per alt el fet que, quan es vol fer desaparèixer una llengua, el procediment més eficaç és alterar aquesta relació. Migracions forçades, diàspores, exilis, creació d'àmbits artificials on s'obliga a conviure persones que parlen llengües diferents (des dels pobles artificials de Sibèria fins a les reserves dels Estats Units). La història de la humanitat, especialment els darrers segles, és plena d'episodis similars que de 'natural' no en tenen res. Com tampoc no és natural, sinó al contrari, la interrupció de la transmissió intergeneracional que es va aconseguir a nombrosos llocs del món mitjançant el segrest de criatures a càrrec de l'estat. Aquesta pràctica no tan llunyana –als EUA es va fer fins a l'any 1974– va aconseguir que, en molt pocs anys, Austràlia, el Canadà i els EUA es convertissin en els llocs on es concentraven més llengües amb darrers parlants del món. Llengües amb un parlant, amb dos o amb cinc, que són les que sovint veiem en esqueles a les notícies.

Que amb pràctiques d'aquesta mena es pugui dir que la mort de la llengua no té conseqüències és força incompreensible. L'any passat, a les Universitats de Barcelona i Vic va tenir lloc el I Congrés Internacional de Revitalització de Llengües Indígenes i Minoritzades. La participació de persones dels cinc continents mostra clarament que la mort de les llengües és un fet que es dona arreu. I que els intents de revitalització siguin universals ja indica que algun motiu hi deu haver.

La conseqüència més evident de la mort d'una llengua és la pèrdua d'una manera alternativa d'explicar el món. Una llengua no deixa de ser una de les formes possibles de realització de la capacitat humana universal que és el llenguatge i, per això, cadascuna ens mostra una possibilitat. Però més enllà de la pèrdua cultural i de coneixement per a la humanitat,

hi ha el mal que es fa a les persones. Hi ha un nombre incalculable d'articles que descriuen les condicions de vida de moltes societats aculturades. Persones que, havent volgut formar part del grup més gran renunciant a la seva llengua, han vist com continuaven marginades. Violència, alcoholisme, addiccions i malalties –físiques i mentals– formen part habitual d'aquest tipus de descripcions. Però també es veu que, quan hi ha projectes de revitalització de llengües, aquests problemes disminueixen. En una conferència sobre la revitalització de llengües al Canadà, la lingüista Keren Rice mostrava la correlació entre programes de revitalització i disminució de la diabetis en comunitats indígenes canadenques. I efectes similars s'han descrit en moltes comunitats.

El debat a Twitter que esmentava va coincidir en el temps amb l'incendi del Museu de Rio de Janeiro. Ningú no va menystenir els laments per la pèrdua dels enregistraments històrics de les llengües del Brasil. Ningú no va dir que 'no passava res' per haver-los perdut. Potser és que només valorem la diversitat quan no ens fa nosa? Potser només volem les llengües per als museus?

Quan desapareix una llengua sí que passa alguna cosa. Si més no, un grup humà és humiliat i menystingut per allò que li han transmès els qui l'han precedit. Afortunadament per a tots, les llengües són acumulables. No ens cal renunciar a una per adquirir-ne una altra. Hem de tenir present que hem arribat a un punt en què la diversitat lingüística del món està greument amenaçada: el 4% de la humanitat parla el 96% de les llengües del món. A restablir l'equilibri ecolingüístic hi hem de contribuir tots: els parlants de llengües majoritàries, amb la solidaritat, i els de llengües subordinades, amb el compromís. Si tots sumem, només hi podem guanyar. ■

En línia a <https://www.vilaweb.cat/noticies/la-mort-de-les-llengues-opinio-grup-estudi-llengues-amenacades-gela/>

L'ESTANDARDITZACIÓ DE TOPÒNIMS ÍDIX I LA SEVA IMPORTÀNCIA PER A LA TRADUCCIÓ

Joan Ferrarons i Llagostera¹

MINORITZACIÓ I TOPONÍMIA

En les relacions de poder entre grups humans sovint s'esdevé que el grup dominant imposa el seu idioma al grup dominat, sigui per raons pràctiques o amb finalitats ideològiques. Aquesta imposició coneix molts de graus, des de la marginació en alguns àmbits fins a la prohibició parcial o total. En aquests casos se sol produir bilingüisme unidireccional, perquè els membres del grup sotmès necessiten parlar l'idioma dominant, mentre que els membres del grup dominant no tenen incentius per parlar la llengua minoritzada, un procés que a la llarga condueix a la substitució lingüística.

Aquest fenomen es coneix com a *minorització lingüística*, si bé pot afectar llengües que no són minoritàries, perquè depèn de processos de marginació més que no pas del nombre de parlants. La colonització ofereix infinits exemples de situacions en què les llengües indígenes, malgrat que són parlades per una vastíssima majoria, són relegades de l'àmbit públic i oficial. A més, una llengua pot ser minoritzadora en un context i mino-

ritzada en un altre, com el castellà a Mèxic i als Estats Units, respectivament.

Un dels àmbits en què la minorització actua és la toponímia, i els efectes es fan sentir tant dins com fora del sistema lingüístic minoritzat. Pel que fa a l'interior, la reducció de contextos d'ús de la llengua minoritzada provoca que, amb el pas del temps, els seus parlants s'avesin a topònims de la llengua dominant, de manera que alguns topònims propis van caient en desús fins que són abandonats. En el pla escrit, es poden observar solucions ortogràfiques que acosten els topònims de la llengua minoritzada a les grafies pròpies de la llengua dominant.

En el cas del català, a partir de la Decadència s'abandonaren molts d'exotopònims que durant l'edat mitjana havien tingut vigència plena: *Florença* per *Florència*, *Ostelric* per *Àustria*, *Lisbona* per *Lisboa*, etc. (Ordóñez 2007). Però la minorització també afectà els endotopònims, que començaren a mostrar grafies castellanitzants. Així, si a l'edat mitjana es feia servir habitualment la grafia *Banyoles*

Resum: Els processos de minorització lingüística afecten la toponímia ofegant l'ús dels noms autòctons per a objectes geogràfics situats tant a l'interior com a l'exterior del domini lingüístic. Aquest relegament també afecta els parlants externs al sistema lingüístic minoritzat en la mesura que els resulta difícil conèixer i emprar els topònims vernacles. Un dels objectius de la normalització lingüística és, doncs, estandarditzar els topònims propis fixant-ne la forma i fomentant-ne l'ús. Els nomenclàtors estàndard, a més, constitueixen un recurs valuós per als traductors que treballin amb llengües minoritzades com l'ídix i que desitgin preservar-ne els topònims com a marcadors d'identitat cultural.

Paraules clau: minorització, estandardització, normalització, topònims, traducció, català, ídix.

¹ Joan Ferrarons i Llagostera és traductor literari. Ha anostrat obres de Nietzsche, Hesse, Suttner i Lenz entre d'altres. La seva versió d'*El castell* de Kafka ha merescut el V Premi PEN Català de Traducció. Actualment cursa un doctorat en Traducció i Estudis Interculturals a la Universitat Autònoma de Barcelona.

(Coromines s. d., II, 336), més endavant guanya curs la forma *Bañolas*, àdhuc entre escriptors catalans com Antoni Font o Josep Ullastre (Burgueño 2017).

Quant a l'àmbit exterior, Lluís Vicent Aracil (1983) fa anotar que la llengua dominant no només s'imposa sobre la sotmesa, sinó que també s'interposa entre ella i les altres llengües. Aquesta interposició actua en dos sentits: d'una banda, fa que els indrets que es troben dins el seu domini lingüístic siguin coneguts a l'estranger pels noms que els dona el grup dominant; i, de l'altra, fa que els topònims estrangers es coneguin en la llengua minoritzada per mitjà de la llengua dominant.

El català, de nou, il·lustra totes dues situacions. Pensem, d'una banda, com Alacant, Eivissa o Perpinyà són conegudes internacionalment com a *Alicante*, *Ibiza* o *Perpignan*. En relació amb els nostres exotopònims, només cal recordar que els noms de Mèxic, Lima o Bogotà no ens han pas arribat directament del nàhuatl, el quítxua o el muisca, sinó a través de la llengua dominant castellana.

NORMALITZACIÓ I ESTANDARDITZACIÓ TOPONÍMICA

La normalització lingüística és un procés oposat al de minorització, perquè intenta revertir-ne la dinàmica i, en última instància, aturar o com a mínim frenar la substitució lingüística. La normalització no només incideix en el pla social i polític, sinó en el mateix sistema de la llengua, que seria l'àmbit de la planificació lingüística pròpiament dita. En relació amb la toponímia, la normalització implica sistematitzar-la, fixar-ne les formes estàndard i fomentar que es coneguin i s'emprin.

Altres cops el català ens brinda exemples d'estandardització toponímica, entre els quals cal destacar la pionera memòria toponímica i onomàstica elaborada per l'Institut d'Estudis Catalans durant la Mancomunitat, que pretenia cobrir tot el domini lingüístic, i la llista de municipis del Principat confeccionada durant la República (Ribes 2018). Després de la

Àrea lingüística de l'Ídix.

llarga cesura franquista, la normalització toponímica va culminar amb l'oficialització dels noms catalans dels municipis de les Illes, el Principat (excepció feta dels topònims occitans a la Vall d'Aran) i, en part, el País Valencià.

La normalització toponímica, però, no sols promou l'ús de les formes nadiues entre els parlants de la llengua minoritzada, sinó que en facilita la difusió entre els parlants d'altres llengües que no en tinguin equivalents i desfà la interposició de què parlàvem més amunt. Així, l'oficialització del topònim *Lleida*, per exemple, ha contribuït a difondre'l entre els parlants de llengües com l'alemany, l'anglès o l'italià.

LA TOPONÍMIA ÍDIX: DE LA MINORITZACIÓ A L'ESTANDARDITZACIÓ

El diccionari que Hanan Bordin presenta en aquest número de *Kataluna Esperantista* culmina molts d'esforços per estandarditzar la toponímia ídix, i és que aquest idioma s'ha trobat, sempre i arreu, en una situació de minorització més acu-

”

La normalització toponímica, no sols promou l'ús de les formes nadiues entre els parlants de la llengua minoritzada, sinó que en facilita la difusió entre els parlants d'altres llengües que no en tinguin equivalents i desfà la interposició [de la llengua dominant]

sada encara que la llengua catalana. Molts de parlants ídix han desconegut les denominacions pròpies del seu idioma de ciutats i accidents geogràfics destacats. A més, els topònims ídix també han estat negligits per escriptors i periodistes, els quals sovint han optat per grafies influïdes per llengües dominants (en relació amb l'ídix) com són l'alemany, el polonès o el rus.

La desídia amb què alguns escriptors ídix tractaven els topònims de la seva llengua materna va ser deplorada pel lingüista Mordche Šechter (citada a Yivo 2010): «De la capital de Polònia en ídix mai no se'n dirà ni *Warszawa* ni *Warschau*, sinó sempre *Varše*. [...] Malauradament, algunes ciutats i pobles, sobretot els petits i menys coneguts, no han tingut tanta sort. Massa sovint la gent no sap o fa veure que no sap que aquests indrets tenen el seu propi nom en ídix i s'hi refereixen amb els noms oficials. [...] Sembla que la gent no entengui que no prendre's la molèstia de cercar un topònim ídix i fer-hi servir, en canvi, el nom oficial és un senyal de negligència, un insult a la nostra pròpia llengua.»

L'estandardització de la toponímia ídix ha trobat diversos obstacles que l'han feta especialment complicada, com ara la vasta extensió del domini lingüístic, el qual comprèn territoris que actualment es troben a Bielorússia, Eslovàquia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Moldàvia, Polònia, Romania, Txèquia, Ucraïna i Rússia, o l'edat avançada dels parlants que sovint constitueixen l'última generació d'ídixòfons que ha viscut en el domini lingüístic tradicional.

Malgrat tots aquests entrebancs, Mordche Šechter va impulsar l'estandardització de la toponímia ídix confegint-ne un extensíssim inventari, centrat això sí en el domini lingüístic. L'obra de Bordin, per la seva banda, no sols actualitza el nomenclàtor de Šechter, sinó que sobretot l'amplia gràcies a la inclusió d'una gran quantitat d'exotopònims ídix.

LA TRADUCCIÓ DE TOPÒNIMS DE LLENGÜES MINORITZADES

Els processos de minorització lingüística també incideixen en la traducció de topònims. L'estratègia més freqüent per traslladar topònims consisteix a emprar, sempre que n'hi hagi, els equivalents tradicionals en la llengua d'arribada: *Deutschland* es tradueix al català com a *Alemanya*, *London* com a *Londres*, etc. Només quan no n'hi ha cap d'equivalent o els equivalents existents han caigut en desús, es recorre a noms estrangers. Si el topònim del text de partida és un endotopònim, es manté en el text d'arribada, però quan no ho és, aleshores cal esbrinar quina és la forma vernacle del nom. Així, si traduïm un text del japonès al català i hi trobem el topònim *Yokohama*, el mantindrem en la nostra traducció; ara bé, si el topònim és *Rīzu*, haurem de recórrer al nom vernacle, en aquest cas l'anglès *Leeds*.

Aquesta operació aparentment tan senzilla es pot embolicar força en situacions de minorització: els traductors sovint es mostren refractaris a conservar els endotopònims de llengües minoritzades perquè no són noms oficials o els consideren poc coneguts. En la literatura ídix traduïda a l'anglès, el castellà o el francès, per exemple, no és gens estrany que els endotopònims ídix se substitueixin per equivalents alemanys, polonesos o ucraïnesos, o bé que presentin grafies deformades sota la influència d'aquestes llengües. A parer nostre, la invisibilització de la toponímia ídix en la literatura traduïda és problemàtica perquè, a més de resultar incongruent amb la manera com es traslladen els antropònims i referents culturals, socava l'arrelament secular de les comunitats jueves a l'Europa central i de l'est.

Els traductors hem de prendre consciència de la importància de la toponímia, i és que més enllà de la funció denotativa de designar objectes geo-

gràfics, els topònims reflecteixen la relació d'una comunitat amb el territori que habita, constitueixen marcadors d'identitat i transmeten una càrrega emocional ben important: el sentiment de ser a casa (Jordan 2012, Reinsma 2017).

La pregunta clau, doncs, és quina llengua hem de prendre com a referència. Segurament no hi ha cap resposta universalment vàlida a aquesta pregunta. Cal que el traductor sospesi cas per cas quina és la perspectiva de l'autor, en quin marc cultural s'inscriu el text i qui són els destinataris de la traducció. En alguns casos, certament, això ens durà a decantar-nos per topònims de llengües dominants. Quan vam traduir la novella *Abaixeu les armes!*, de Bertha von Suttner, per exemple, vam decidir conservar la toponímia alemanya per a pobles de parla txeca, perquè ens semblava que aquesta tria reflectia millor la perspectiva de la narradora, que pertanyia a l'aristocràcia austríaca. Al final de la novella, però, vam afegir un glossari amb les correspondències entre topònims alemanys i txecs perquè els lectors que volguessin poguessin identificar els escenaris de l'acció.

La literatura ídix, pel fet de pertànyer a una cultura minoritzada, il·lustra el cas oposat, i si els traductors volem ser fidels a la perspectiva dels autors, hauríem de conservar tots els endotopònims originals que no tenen equivalent a la llengua d'arribada. Com hem explicat, no sempre és fàcil esbrinar la pronúncia que s'amagava rere les grafies germanitzants o eslavitzants d'alguns autors. És per això que resulten tan útils nomenclàtors com els de Šechter i Bordin, que parteixen de la forma oral espontània dels parlants. L'obra de Bordin, a més, resol molts de casos en què Šechter encara vacillava, com ara Zamoštš/Zamištš, Beytš/Baytš, Tšechanev/Tšechenev, o Minsk/Minsk, per citar només un grapat de municipis de l'actual Polònia. El diccionari de Bordin, doncs, serà una obra de referència també per a traductors.

REFERÈNCIES

ARACIL, Lluís Vicent (1983). *Dir la realitat*. Barcelona: Països Catalans.

BORDIN, H̄anan-Michael (2020). *Engliš-yidiš verterbuch fun toponimen = English-Yiddish dictionary of place-names*. 2a ed. Tel Aviv: Bedek.

BURGUEÑO, Jesús (2017). «Castellanización y afrancesamiento de los nombres de los municipios catalanes». *Estudios Geográficos*, v. LXXVIII, 283 (jul.-des.), p. 633-656.

COROMINES, Joan (dir.) (s. d.). *Onomasticon Cataloniae* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Sant Pol de Mar: Fundació Pere Coromines. URL: <<https://oncat.iec.cat/>> [consulta: 27 abr. 2021].

JORDAN, Peter (2012). «Place names as ingredients of space-related identity». *Oslo studies in language*, 4 (2), p. 117 i seg.

ORDÓÑEZ, David (2007). «L'adaptació de topònims estrangers al català». Dins: Ramon Bassa, Ester Casellas, Hermínia Planisi (coord.): *XIX Jornada d'Antroponímia i Toponímia (Muro, 2006)*. Palma: Universitat de les Illes Balears, p. 49-68.

REINSMA, Riemer (2017). «Toponyms in uninhabited areas: the case of the southern North Sea». *GeoJournal*, 82 (3), p. 585-596.

RIBES, Enric (2018). «El mestre Fabra i la toponímia». *Eivissa* (64), p. 57-61.

SUTTNER, Bertha von (2014). *Abaixeu les armes! Pròleg* de Bea Porqueres Giménez, trad. de Joan Ferrarons i Llagostera. Barcelona: Angle, Institut Internacional Català per la Pau.

YIVO (2010). *Yiddishland: an introduction* [en línia]. <https://yivo.org/cimages/topointro_rev_jun_17.pdf> [consulta: 27 abr. 2021].

YIVO (s. d.). *Yiddishland: countries, cities, towns, rivers* [en línia]. <<https://www.yivo.org/Yiddishland>> [consulta: 27 abr. 2021]. ■

ANGLA-JIDA VORTARO DE LOKNOMOJ

H̄anan Bordin

Ĝuste antaŭ unu jaro, printempe 2020, aperis en Jerusalemo la dua eldono de la Angla-Jida Vortaro de Loknomoj*.

La aŭtoro de ĉi tiu eldonaĵo estas H̄anan-Miĥael Bordin, kiu instruis la jidan lingvon kaj ties lingvistikon dum 30 jaroj en la Hebrea Universitato de Jerusalemo, Israelo, kaj nun instruas en la Universitato de Regensburg, Germanio.

La bezono krei tiun vortaron ekzistis delonge. Sistemigo kaj normaligo de jidaj loknomoj – iliaj prononco, literumo, gramatikaj formoj – devintus esti jam en la 20a jarcento. Bedaŭrinde, ĉi tio ne povis esti farita pro diversaj kialoj – kaj la kataklismoj de la juda historio de la 20a jarcento, kaj pro la relative malalta prioritato de ĉi tiu temo je la nivelo de la akademia agendo.

”

Estas markitaj kiel ĉefurboj ankaŭ tiuj, kiuj ne apartenas al agnoskitaj sendependaj ŝtatoj, ekzemple Torshavn, Cardiff, Barcelono

* Hanan-Michael Bordin, *English-Yiddish Dictionary of Place-Names*, Second Edition, Jerusalem 2020 / Khanan-Mikhael Bordin, *English-yidish verterbuch fun toponimen, tsveyter aroyskum, Yerushelaim 5780*

La kompilinto de la vortaro vidas ĝin ĉefe kiel NORMIGAN vortaron por jidaj toponimoj. Delonge pasis la tempo, kiam eblis senpense uzi spurajn kopiojn de aliaj lingvoj. Ĉiu lingvo havas sian propran unikan fonetikan, gramatikan, sintaksan sistemon, sian propran unikan literumon, siajn proprajn tradiciojn de vortfarado, interpunkcio ktp. Ĉiu lingvo havas siajn proprajn geografiajn nomojn, kiujn oni devas respekti kaj uzi. Necesas uzi nur ilin, kaj ne senpripense sekviton, kio estas en la ĉirkaŭaj lingvoj, eĉ se ili estas pli prestiĝaj.

Ankaŭ la aŭtentika jida lingvo postulas tion de ĉiu sia uzanto – ĉu ĝi estas persono, por kiu la jida estas denaska, aŭ studento, kiu ĵus komencis lerni tiun mirindan kaj plej riĉan lingvon.

La laboro pri la vortaro baziĝis sur multaj fontoj, ĉu skribitaj (vortaroj, terminologiaj listoj de loknomoj, artikoloj en lingvistikaj revuoj, lernejoj lernolibroj), ĉu buŝaj (denaskaj parolantoj, kiuj naskiĝis kaj kreskis en urboj kaj urbetoj de la tiel nomata Jidiŝland, Jidlando). Bedaŭrinde, pro la tiktaka horloĝo de natura biologia procezo, ilia nombro rapide malpliĝas, ĉar la plej multaj el ili superis la 80-jaran mejloŝtonon.

La vortaro enhavas oĵkonimojn (nomoj de urboj, urbetoj, vilaĝoj, setlejoj), ĥoronimojn (nomoj de kontinentoj, landoj, ŝtatoj, provincoj, teritorioj, regionoj, distriktoj), oronimojn (nomoj de montoj, montaroj, valoj,

dezertoj), hidronimojn (nomoj de oceanoj, maroj, lagoj, riveroj, markoloj, golfoj, akvofaloj).

La vortaro enhavas la nomojn de ĉiuj sendependaj ŝtatoj kaj iliaj ĉefurboj. Ankaŭ estas donitaj la nomoj de memproklamitaj kaj nur parte agnoskitaj landoj kaj iliaj ĉefurboj, ekzemple Montara Karabaĥo kaj Stepanakert.

Estas markitaj kiel ĉefurboj ankaŭ tiuj, kiuj ne apartenas al agnoskitaj sendependaj ŝtatoj, ekzemple Torshavn, Cardiff, Barcelono.

La vortaro enhavas la nomojn de ĉiuj ŝtatoj de Usono kaj Aŭstralio, provincoj kaj teritorioj de Kanado, respublikoj kaj aŭtonomaj regionoj de la Ruslanda Federacio, regionoj de Italio, Hispanio, Belgio kaj Nederlando, historiaj provincoj de Francio, landoj de Germanio kaj Aŭstrio, ŝtatoj kaj uniaj teritorioj de Barato, provincoj kaj aŭtonomaj teritorioj de Pakistano, aŭtonomaj regionoj, historiaj kaj modernaj provincoj de Sudafriko.

En la vortaro la leganto ankaŭ trovas bibliajn kaj aliajn toponimajn historiismojn, kiel Edom, Regno de Aksumo.

La toponimio de la ŝtato Israelo okupas signifan lokon en la vortaro.

La vortaro enhavas ankaŭ kvartalojn de urboj kiel Jerusalemo, Vilno, Kaŭno, Rigo, Kievo, Novjorko, Londono, Parizo, Moskvo ktp.

Estas aparte emfazitaj la nomoj de urboj kaj urbetoj en Orienta Eŭropo (Jidiŝland), en kiuj la jida lingvo estis parolata dum jarcentoj. Tiukaze penas la vortaro citi kiel eble plej multajn loknomojn. Tamen, kiam mankis fidindaj informoj/pruvoj pri la ĝusta formo de la jida toponimo, eĉ kiam estis duboj pri tia detalo kiel fonetika streĉo, ĉi tiu loknomo ne estis enmetita en la vortaron.

La specifeco de la vortaro estas la inkluzivo en ĝi de loknomoj kiel koncentroj kaj murdlokoj dum la Holokaŭsto, urboj kaj setlejoj en la Juda Aŭtonoma Regiono de la Ruslanda Federacio, same kiel kvin Judaj Naciaj Regionoj (kiel historiismoj) en Ukrainio kaj Krimeo.

La vortaro ankaŭ listigas la urbojn de mini-ŝtatoj en Eŭropo, kaj ankaŭ toponimojn de eŭropaj naciaj malplimulto kiel frisoj, soraboj, bretonoj, eŭskoj ktp.

La unua eldono de la vortaro estis publikigita antaŭ kvin jaroj, en 2015, kaj tuj elĉerpiĝis.

La dua eldono enkalkulis la mankojn, erarojn kaj mispresojn de la unua. La nombro de loknomoj en ĝi preskaŭ duobliĝis. Espereble, ĉi tiu dua plibonigita eldono de la vortaro resonancos je ĉiuj, kiuj interesiĝas pri la jida – la denaska lingvo de Lejzer Zamenhof, por tiuj, kiuj studas ĝin, kaj kiuj volas paroli kaj skribi ĝin kompetente. ■

Babilu ankaŭ vi en la grupo de KEA en telegramo

Por asocioj, simpatiantoj kaj scivolemuloj

<http://telegram.esperanto.cat>

NOVA DULINGVA KOLEKTO

Carles Vela Aulesa

La 28-an de aprilo la dua libro de la kolekto estis prezentita ĉe la librovendejo Alibri, en Barcelono.

De longe nia asocio plenumas malgrandan sed signifan eldonan taskon, produktante esperant-, katalun- kaj du-lingvajn librojn. Eble vi, leganto, jam scias tion, ĉar ankaŭ de longe la estraro saĝe decidis sendi ekzempleron de ĉiu eldonaĵo al ĉiuj asocioj.

Diverseco karakterizas tiujn eldonaĵojn: libroj pri la historio de la kataluna Esperanto-movado, poemaro de Salvador Gumà Clavell (*Kiam floras la timianoj*, 2001), dulingva proverbaro de Pedro M. Martín Burutxaga (2014) ktp. Pasintjare nia asocio aldonis al tiu eldona politiko novan kolekton por publikigi dulingve mallongajn literaturajn verkojn tradukitajn el la kataluna. Oni decidis titoli ĝin laŭ la nomo de la pioniro Jaume Grau

Casas, elstara poeto kaj tradukisto el/ en la kataluna, hispana kaj internacia lingvoj, kunordiginto kaj ĉefa redaktoro de la *Kataluna Antologio*, la unua grandformata nacilingva antologio en Esperanto, eldonita en 1925 kaj reeldonita, pro sia sukceso, en 1931.

La unua libro en la kolekto estas la dulingva eldono de *Cementiri de Sinera* [Tombejo de Sinera], de Salvador Espriu, tradukita de Gabriel Mora i Arana (2020), kaj la dua volumo enhavas alian Espriu-an tradukon, *La pell de brau* [La taŭrofelo], tradukitan de Abel Montagut (2021). Tio, ke la du unuaj numeroj kundividis la saman aŭtoron, ne fontas el hazardo. Por kompreni la kialon, oni devas retrorigardi la jaron 2013an, la Espriu-Jaron. La 20-an de aprilo

ĉi-jare, Kataluna Esperanto-Asocio organizis omaĝon al la poeto el Santa Coloma de Farners, dum kiu oni laŭte legis fragmentojn de tri Espriu-aj verkoj, de la du jam menciitaj kaj de *Assaig de càntic al temple* [Eseo de kanto en la templo], tradukita de Rikardo A. Reyna kaj Llibert Puig.

Tombejo de Sinera estis tradukita de Gabriel Mora en la 1980-aj jaroj kaj publikigita de KEA en 1989. Tamen, kiam oni petis al li permeson por deklami publike kaj omaĝe erojn de lia traduko, li, 88-jaraĝa, decidis revizii la tradukon kaj liveris novan originalon iom antaŭ la publika laŭtlegado. KEA decidis eldoni la novan tradukon, tamen tiam ne eblis kaj la verko restis «tir-keste», ŝanc-atendante. Kiam oni pripensis la novan

kolekton, ĝi tuj estis la unua kandidato, kvazaŭ kiel postmorta omaĝo al la tradukinto, forpasinta en 2014.

Ankaŭ okaze de la Espriu-omaĝo oni demandis al Abel Montagut, ĉu lia traduko de *La taŭrofelo* publikigindus. Kaj ni devas precizigi «lian tradukon», ĉar, kvankam esperantigoj de katalunaj verkoj ne kutimas post la ora epoko de la unua triono de la dudeka jarcento, ekzistis du tradukoj de tiu poemaro de Espriu, eĉ samtempaj. Dum Abel Montagut alfrontis sian katalunigon, ankaŭ la poeto Manuel de Seabra tradukis ĝin, paralele al sia portugalingo; la du verkistoj estis nesciaj de la projekto de la alia. Kia diabla koincido! Kvankam Manuel de Seabra publikigis iujn poemojn en literatura revuo, ambaŭ projektoj restis neeldonitaj. La afero devis esti solvita, kaj la Kolekto Jaume Grau Casas estis la taŭga preteksto.

La originalo de Montagut bezonis ĝisfundan revizion, laŭ opinio de la tradukinto, sed post tio la 28-an de aprilo la libro estis prezentita ĉe la librovendejo Alibri, en Barcelo-

no. Kvankam kun loko limigita de la san-alarma, la tradukinto kaj la enkondukantino, profesorino Olívia Gassol i Bellet, filologo specialiĝinta pri la Espriu-a verkaro, priskribis kaj la signifon de la poemaro kaj ĝian historian kuntekston al la ĉeestantaro kaj al la jutuba spektantaro, ĉar la prezento estis rekte dissendita tra la KEA-kanalo. Fakte, oni ankoraŭ povas spekti ĝin ĉe youtu.be/GG3McVLEXpc.

La du Espriu-aĵoj malfermas vojon, kiu ne nepre devas esti poezia. Ĉiu ĝenro bonvenas: romanoj, noveloj, teatraĵoj, komikoj ks. Eble la nura limo, kiun oni starigis, estas la formato: oni planas prezenti al la kataluna kaj internacia legantaroj allogajn titolojn malmultekostajn (do, malgrandajn), kiuj permesu al la unua gustumi la internacian lingvon kaj al la dua ekkoni nacilingvan literaturon kutime malfacile alireblan. Ekzistas alia vojo, paralela sed inverssenca (eldoni katalunigojn de originala esperanta literaturo), vojo ankoraŭ malmulte vojita ĉe ni, kiu povus esti trairita de tiu kolekto, kial ne?... aŭ de

nova... ni atendu la akcepton de la legantaro al la jam eldonitaj kolekteroj.

RE-VERKI PROPAN TRADUKON: GABRIEL MORA I ARANA KAJ TOMBEJO DE SINERA

La retradukado, okaze de la Espriu-Jaro, al kiu Gabriel Mora i Arana submetis sian unuan tradukon, jam eldonitan, meritas nian atenton.

En la antaŭparolo al la unua versio 1989a, ankaŭ reproduktita en la dua 2020a, la tradukinto prezentas la malfacilecon alilingvigi kaj tiam hermetikan eĉ ambiguan poeton (p. 9¹) kaj poemojn kun «obskuraj punktoj» kiel tiujn de Espriu (p. 13). Por solvi tiun defion, Mora i Arana «konfesas» ke li estis devigata subjektive interpreti kaj ke, malgraŭ la klopodo respekti la originalan metrikon, li

1. Ni citas laŭ la 2020a eldono.

GABRIEL MORA I ARANA

Gabriel Mora i Arana naskiĝis en Castellar del Vallès la 13an de septembro 1925. La Civila Milito malhelpis al li studadi kaj, fine de la milito, adolesk-aĝe, estis devigata labori. Tio, tamen, ne apartigis lin de lia pasio, la poezio, kiun, avida leganto, li voris. La verkoj de Joan Arús, Josep Maria López-Picó, Carles Riba, Josep Carner... instigis lin ekverki, aŭtodidakte. Dume, post la militservo, li ekkonis sian duan pasion, Esperanton, kiun li lernis de la pioniro Delfí Dalmau. En 1958 li edziĝis je Isabel Luís Bellorbí kaj la sekvan jaron naskiĝis Gerta, lia sola filino. Ili ekloĝis en Manresa, kiun ili ne forlasos. En ĝi, Gabriel engaĝiĝis por la loka asocia vivo kaj kunlaboris en la regiona gazetaro kaj en internaciaj Esperanto-revuoj. Baldaŭ ambaŭ pasioj –poezio kaj Esperanto– interkruciĝis: li ekverkis poezion en Esperanto kaj instigis la esperantan literaturon; fakte li estis unu el la restarigintoj de la Internaciaj Floraj Ludoj. Ĉar li jam bone regis metrikon kaj rimon, la poemaroj sekvis unu la alian: *El silenci blau* [La blua silento] (neeldonita); *El rostre nou de Narcís* [La nova vizaĝo de Narciso] (1975); *Calidoscopi de sol i de celístia* [Kalejdoskopio de suno kaj de stellumo] (1980); *Foc d'arrels* [Fajro el radikoj] (1983); *A tot o a res, l'amor* [Por ĉio aŭ por nenio, la amo] (1985); *Renou de mites* [Bruo de mitoj] (1986); *Innovació dels orígens* [Novigo de la originoj] (1990). Kaj sekvis sin la premioj: li gajnis la Oran kaj Arĝentan Violon 21-foje, la Naturan Floron 16-foje kaj la Oran Englantinton 14-foje, kaj ricevis la titolon de Florluda Majstro 3-foje (1971, 1975 kaj 1990), inter multaj aliaj distingoj. En Esperantujo, krom verki plurajn poemojn –unu el ili kolektitan en *Esperanta Antologio. Poemoj 1887-1981* (1984): «Tri nudaĵoj de Modigliani»–, li tradukistis. Por soleni la centjariĝon de Esperanto, li esperantigis *Paraules per la Pau* de Miquel Martí i Pol (*Vortoj por la Paco*, 1987). De Salvador Espriu li tradukis *Cementiri de Sinera* [Tombejo de Sinera], eldonitan de KEA en 1989, tradukon kiun li mem reverkis baldaŭ antaŭ sia morto. Mora i Arana mortis la 25an de novembro 2014 en Manresa... nur kelkajn monatojn post emocia omaĝo, kiun li ricevis en sia urbo okaze de la Tago de la Poezio, la 21an de marto sam-jare.

malkapablis ne aldoni foje pliajn silabojn («maksimume du», li atentigas – zorgante tamen, ke tiuj pli longaj versoj «havu la saman ritmon ol la katalunaj originalaj versoj») (p. 13). Samcele, li pravigas elekton de kelkaj vortoj, kiel ekzemple de la neologismo «vitekso» por traduki *aloc* (*Vitex agnus-castus*) (p. 15), aŭ klarigas kiom malfacilis al li traduki *rial*, kiu aperas kvarfoje, per unu sama vorto ĉie, kaj ke li finfine uzis foje «vojo» foje «vojo torenteca», «por esprimi la iamajn pluv-torentajn fluejojn,

aŭ pluv-torentujojn devenantajn de montĉenoj pli-malpli paralelaj al la marborda linio, kaj pli-malpli perpendiklaj al la maro, en apudaj plaĝaj urboj kaj urbetoj nord-orientaj. Tiuj nun sekaj fluejoj jam fariĝis, pro la vilaĝaj kaj urbaj disvastiĝoj, ordinaraj, veturvojoj, kaj eĉ stratoj kaj promenejoj. Ofte, ankoraŭ, pro subitaj pluvegoj kaj longdaŭraj pluvadoj, tiuj “rials” sintenas kelktempe kiel veraj torentoj, kaj eĉ de tempo al tempo, inunde» (p. 15). Fakte, la prologo ĉie elŝvitas deziron de laŭvorteco, tra-

dukriterion ankoraŭ validan en la 1980-aj jaroj, precipe rilate al la traduko de klasikaj aŭtoroj kaj poezio –fakte, tiam, la plejmulto de la katalunaj tradukistoj ankoraŭ katalunigis ilin en prozo.

Laŭ mi, estas ĉi tiu deziro je laŭvorteco, kiu plejparte motivas la retradukadon. Unuavice, la nova versio montras pli bonan komprenon de la originala teksto. En la unuaj versoj de la poemo 2 li korektas la subjekton:

II	2	
Quina petita pàtria encercla el cementiri!	Kia malgranda patrolando ĉirkaŭmurigas la tombejon, (1989)	Kian malgrandan patrolandon ĉirkaŭmurigas la tombejo, (2020)

Aŭ en la poemo 26 li anstataŭigas i-formon per as-formo:

XXVI	26	
No lluito més. Et deixo el sepulcre vastíssim	Ne plu lukti. Mi lasas al vi la vastan tombon: (1989)	Ne plu luktas mi: lasas al vi la vastan tombon (2020)

Duavice, li enkondukas ŝanĝojn en la sintaksan ordon. Ekzemple, en la finaj versoj de la poemo 2:

II	2	
No estimo res més, excepte l'ombra viatgera d'un núvol. El lent record dels dies que són passats per sempre.	Mi amas nenion pli krom l' ombro de vojaĝanta nuboj kaj la memor' pri la tagoj por ĉiam forpasintaj. (1989)	Nenion pli mi amas, krom l'ombro de vojaĝanta nuboj kaj la memoro pri la tagoj, tiuj, por ĉiam forpasintaj. (2020)

Triavice, li repensas kelkajn vortkunmetaĵojn –tiun rimedon tiel propran (kaj tiel riĉan!) de la lingvo Esperanto. En la lasta verso de poemo 21 («la sorra molla») li ŝanĝas la pli laŭvortan «la malsekan sablaron» per «la malsekan bord-sablon», kie *bord-* kompletigas la bildon, kvankam ĝi malproksimigas la tradukon de la laŭvorteco. Ankaŭ en la lasta verso, sed de la poemo 14 («amb pauses d'or i somni»), Mora i Arana ne nur serĉas

pli precizan tradukon sintakse –kio montras pli bonan komprenon de la originalo–, sed trovas solvon kiu pli bone uzas la rimedojn de Esperanto: «reve, laŭ paŭzoj oraj» fariĝas «laŭ paŭzoj or-revigaj», certe *or-revigaj* sugestas pli bone la bildon de la originalo.

Ĉie la reverkado montras kaj pli bonan komprenon de la originalo kaj pli

grandan regadon de la altraduka lingvo. Mora i Arana ne forlasas serĉon de laŭvorteco, karakteriza de la momento kiam li ektradukis la poemaron kaj karakteriza de lia generacio. Certe, nuntempa traduko de *Tombejo de Sinera* certe naskus malsimilajn solvojn. Tamen, eble sen plene konscii pri tio, lia matura aĝo (li reverkas la tradukon preskaŭ naŭdekjaraĝa) permesas al li krei pli fajnan tradukon. ■

LA MAGIA PULVORO

Joan Inglada Roig

La magia pulvoro estas la unua el kvar libroj, kiujn Cuixart verkis en malliberejo, rakonto, kiun li povis prezenti publike en Barcelono la 11an de aprilo 2021 danke al mallibereja forpermeso.

”

Subite ĉiuj homoj sentis nerezisteblan bezonon zorgi unu pri la alia, ami senmezure unu la alian kaj ĉesi ĵeti rubon ĉien

Jordi Cuixart i Navarro¹ estas kataluna entreprenestro kaj politika aktivulo, prezidanto ekde la 19a de decembro 2015 de Omnium Cultural, kultura asocio kun preskaŭ 200 000 membroj. En la juĝo pro la kataluna sendependiĝa procezo li estis kondamnita de la Supera Kortumo de Hispanio, en oktobro 2019, al 9 jaroj da malliberejo kaj malpermeso je publika posteno pro la delikto de ribelo.

La magia pulvoro estas la unua el kvar libroj, kiujn Cuixart verkis en malliberejo, rakonto, kiun li povis prezenti publike en Barcelono la 11an de aprilo 2021 danke al mallibereja forpermeso.

«*La magia pulvoro* aperas tre nature. De kiam mi eniris en malliberejon, mi tre klare diris, ke mi ne faru ĝin nevidebla kaj pluiru kun la familio», diris Cuixart, kiu memoris: «En Soto del Real² same kiel en Lledoners², ĉe la

(1) Prononcu Ĵordi Kuŝárt. https://eo.wikipedia.org/wiki/Kataluna_sendependiĝa_procezo
(2) Malliberejo.

muroj de la vivoĉambro estas astronauto. *La magia pulvoro* naskiĝas de la aventuroj, kiujn ni elpensis por distri niajn infanojn». Kaj li aldonis ke: «En la libro mi provas pledi, ke aŭ ni engaĝiĝas aŭ ni riskas perdi la fundamentajn rajtojn, la uzon de homaj rajtoj kaj ankaŭ la estontecon de la planedo kaj la tuta homaro» kaj ankaŭ tion ke: «Ni ne povas rezigni pri songoj. Ni ne povas rezigni, ke ĉi tio povas esti savita. Sed por povi savi la homajn rajtojn, por povi savi la rajton de Katalunio ekzisti kiel tio, kio ni estas, la rajton povi esti katalunoj, por povi savi la planedon; ni devas refaldi niajn manikojn aŭ ni ne sukcesos».

Mia familio donacis al mi ĉi tiun rakonton por Kristnasko 2020, kaj mi tiom ŝatis ĝin, ke mi tuj tradukis ĝin en Esperanton. Mi poŝte komunikis tion al la aŭtoro en la malliberejo de Lledoners, kaj li invitis min al la publika prezento de la libro, sed mi ne povis ĉeesti pro distrikta enfermiĝo kaŭze de la koronaviruso, ĉar mi loĝas en la komarko Garraf, 50 km sude de tiu de Barcelono. Anstataŭ mi, ĉeestis la prezentadon Alfons Tur, kiu parolis kun la aŭtoro antaŭ la evento kaj donis al li la leteron, en kiu mi klarigis la kialon de la traduko. Jen ĝi:

«Subite ĉiuj homoj sentis nerezisteblan bezonon zorgi unu pri la alia, ami senmezure unu la alian kaj ĉesi ĵeti rubon ĉien. Kaj la homoj ĉesis batali. Kaj ili komencis trovi solvojn al problemoj, kiuj antaŭ longe ŝajnis nesolveblaj. Kaj la suno rebrilis, kaj malsato kaj malfacilaĵoj malaperis. Kaj tiel venis la tago, kiam la militoj ne trovis soldatojn, kiuj volis iri tien kaj la riveroj estis plenaj de vivo denove... Kaj estis danke al la magia pulvoro, ke homoj eksciis, ke la plej bona maniero kunvivi estas aŭskulti unu la alian kaj ĉiam metante nin en la lokon de la alia.»

Mi ne scias kial, sed ĉi tiuj vortoj pensigis min, ke Zamenhof serĉis **la magian pulvoron** antaŭ pli ol 150 jaroj, kiam li loĝis en Bjalistoko, lia hejmurbo, kie multaj etnoj loĝis kaj oni parolis diversajn lingvojn, kiel la germanan, la rusan, la polan aŭ la jidan, kio malfaciligis la

komprenon kaj kaŭzis batalojn inter la junuloj sur la stratoj, ĉar ili ne komprenis unu la alian. Ĉi tio pensigis lin, ke trovi komunan, neŭtralan kaj facile lerneblan lingvon uzotan en situacioj, kie parolantoj de diversaj kulturoj aŭ landoj devas komunikiĝi, favorus pacon en la mondo, ĉar, kiel diris Jordi Cuixart, la plej bona maniero vivi kune estas aŭskulti nin mem kaj ĉiam meti nin en alies lokon. Ĉar timo estas senutila. Kaj en la vivo estas nenio timinda, vi nur devas kompreni ĝin. Kaj jen la klarigo pri la traduko al la internacia lingvo Esperanto de *El polsim màgic*, *La magia pulvoro*. Mi ankaŭ pensis, ke la traduko povus utili por la esperanta komunumo religi sin kun siaj radikoj per la valoroj de la teksto verkita de Jordi Cuixart.

Dum la prezento-intervjuo, Jordi Cuixart, al la demando pri la origino de la inventitaj nomoj kaj la kialo de la tuta libro, respondis: «.. jen aferoj, kiujn vi realigas poste, kiam vi jam verkis ilin ... la esperantistoj en la salono jam vidis, ke la libro eligas certan imagon aŭ certan vizion de komuna lingvo, kie ni ĉiuj povus rekoni unu la alian kiel egaluloj, kie ni ne rezignis pri nia propra lingvo, la kataluna ... ĉio eliris sufiĉe spontanee ... mi volas diri, ke la subkonscio, mi pensas, helpas nin iomete».

Jen tie unu stelo
kaj jen unu planedo,
fin' de l' rakonto
jen la rimedo. ■

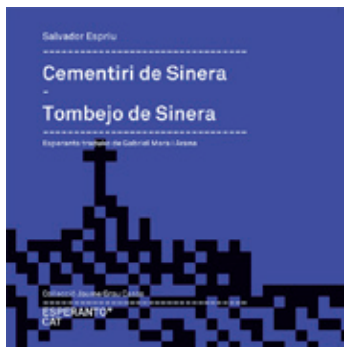
Jordi Cuixart, *El polsim màgic*.
Comanegra, 2020.

«Por la katalunaj esperantistoj. Mi brakumas vin per la tuta forto de mia koro. Ĉiam antaŭen!»
Jordi Cuixart.

UNA TRADUCCIÓ APAGADA D'UNA OBRA BRILLANT

Jorge Camacho Cordón

Salvador Espriu, **Cementiri de Sinera. Tombejo de Sinera.** Traducció de Gabriel Mora i Arana. Sabadell: Associació Catalana d'Esperanto, 2020 [Col·lecció Jaume Grau Casas, 1].

Recordem al lector que Salvador Espriu (1913-1985) és un dels poetes catalans més importants del segle XX i que el seu primer llibre de poemes, *Cementiri de Sinera*, publicat el 1946, és sens dubte una de les obres més rellevants de la poesia catalana. Sinera és l'anagrama poètic de la vila costanera d'Arenys de Mar. Els versos lluminosos i les clares meditacions del poeta sobre el pas del temps i, principalment, sobre la mort es mouen pel cementiri, el mar i els xipresos de Sinera.

Després d'una primera edició en esperanto el 1989, vet aquí la segona, amb la traducció revisada pel mateix traductor, Gabriel Mora i Arana. Es presenta en un format de quadern de trenta-dues pàgines, amb tapa o coberta tova, grapada, quadrada (21 x 21 cm); un format tal vegada adient per a presentar poemes de versos curts en edició bilingüe a dues columnes en la mateixa pàgina però que té, al meu parer, menys aspecte de llibre i és menys atractiu que una edició de butxaca enquadernada en rústica (els amants de les prestatgeries i les prestatgeries mateixes saben a què m'estic referint).

El traductor explica que “ha intentat traduir a l'esperanto amb la major fidelitat” i que, pel caràcter relativament breu dels versos dels trenta poemes (sovintegen els heptasíl·labs), no sempre ha respectat “el número de síl·labes de l'original”, però sí, en la mesura que li ha estat possible, en el cas de les set tankes.

Aquesta decisió em sembla bé, en principi. Per culpa de la influència continuada

durant decennis del manual de versificació *Parnasa gvidlibro* (Guía del Parnàs) i dels models de traducció de Kalmán Kalocsay, Gaston Waringhien i Fernando de Diego, entre d'altres, els traductors de poesia a l'esperanto han tingut el costum de reproduir les formes fixes de determinats tipus de poemes mitjançant formes igualment fixes, fins i tot substituint les rimes de l'original per altres de la llengua d'arribada. Aquest mètode, sistema o enfocament es troba desfasat en el “món normal”, a tot estirar podríem exceptuar el cas de Rússia (i en concret, només d'alguns parnasauris esperantistes russos). La forma fixa és un motlle i entossudir-se en reproduir-lo “fidelment” no és sinó una obsessió antiga i anacrònica, i encara més quan es tracta d'edicions bilingües. En aquest cas, quan s'aporta l'original, n'hi ha prou en centrar-se únicament en la tasca de traduir significats, sentits, expressions i imatges (em refereixo a les imatges poètiques).

Per desgràcia el traductor aquí no va fer ni una cosa ni l'altra. La mancança principal és l'absència d'alè, de llenguatge poètic. L'estil es fa pesat, resulta maldestre i sovint és molt poc fidel, fins i tot esdevé xocant. Una traducció literal hauria estat preferible.

Vegem el primer poema, a tall d'exemple:

Pels rials baixa el carro
del sol, des de carenes
de fonollars i vinyes
que jo sempre recordo.
Passejaré per l'ordre
de verds xiprers immòbils
damunt la mar en calma.

Traduït per Montserrat Franquesa

I vet aquí la traducció:

El vit- kaj fenkolriĉaj holmoj
kiujn konstante mi memoras,
la ĉaro de la suno venas
laŭ vojoj iom torentecaj.
Promenados mi tra la vicoj
de senmovaj cipresoj verdaj,
super l'apuda maro kalma.

Sense que en puguem endevinar el motiu, el traductor ha alterat l'ordre dels versos, de les frases i dels recursos. L'encavalcament "el carro / del sol", d'una bellesa i efecte particulars, queda anul·lat pel fet d'acumular tots els mots en un vers. Per traduir "rials" (rieres, rambles) ha triat una definició quasi de diccionari en lloc d'una paraula una mica més precisa (se m'acut "torentejo", la llera d'un torrent). El lèxic de l'esperanto és força semblant al català i d'aquesta similitud se n'ha de saber treure profit (en castellà passa el mateix), encara que paraules que sovintegen, com "ulls" o "mira", passin a tenir tres síl·labes en esperanto ("okuloj", "rigardas"), resultin més feixugues i facin nosa. Això ho veiem en "rials" i també en "xiprers", sense la possibilitat d'elidir la terminació del plural de "cipresoj" (cosa que sí es podria fer en singular), un arbre amb un simbolisme especial per la presència habitual en els cementiris de la Península Ibèrica.

Demano disculpes a l'avançada
pels errors que pugui cometre
pel coneixement limitat que
tinc del català, però m'atreveixo
a proposar una versió molt
més propera a l'original:

Sur torentejoj ĉaro
de l' sun' venas el holmoj
fenkol- kaj vit-abundaj
kiujn mi ĉiam memoras.
Mi promenos tra vicoj
de senmovaj cipresoj verdaj
super la maro kalma.

("maro kalma" en lloc de "kalma maro" per tal d'evitar la rima "ĉaro / maro"). I si es vol ser més fidel respecte al número de síl·labes, "memoradas" i "fiksaj" en lloc de "ĉiam memo-

ras" i "senmovaj" podrien ser una bona alternativa.

Algú pot pensar que soc un perepunyetes i busco tres peus al gat. Tinc la impressió general que a l'estil de la traducció li falta elegància, de fet, he provat de traduir uns quants versos més, provatures que ara no aportaré aquí. En lloc d'això, prefereixo fer una recomanació: si s'escau de fer una tercera edició, que sigui amb una nova traducció d'un autor que sigui més solvent en aquest àmbit, com podrien ser, per exemple, Abel Montagut, Nicolau Dols, Suso Moinhos o Antonio Valén (potser el més parnasquista dels quatre).

Pel que fa a la col·lecció Jaume Grau Casas, nom en homenatge al poeta i traductor pioner i a la seva *Kataluna antologio* (Antologia catalana), té la intenció de publicar cada any un títol bilingüe, que no serà necessàriament de poesia, amb el doble objectiu de donar a conèixer la literatura catalana a l'exterior i l'esperanto al públic català. Un objectiu molt lloable, però caldrà posar més atenció a la qualitat del text (en el cas que ens ocupa, la traducció a l'esperanto, pel que fa al pròleg no hi tinc cap objecció), i també a l'aspecte material de la publicació, per tal que atregui al lector amb més llum i destaquí com a llibre. ■

”

La manca principal és l'absència d'alè, de llenguatge poètic

TRA LA PADOJ DE LA VIVO

Carlo Minnaja

Julian Modest
Tra la padoj de la vivo
 Romano
 Eld. Libera, 2020
 p. 128

Julian Modest (pseŭdonimo de bulgaro Georgi Mihalkov), produktis dum sia pli ol 40-jara literatura aktiveco pluron da romanoj, noveloj, recenzoj kaj eseoj en diversaj revuoj (lastatempe preskaŭ ĉiunumere en *Literatura Foiro*). Lia unua dramo datas je 1983, sed lia produktivo forte intensiĝis tute lastatempe: en la nura jartrio 2018-2021 aperis el lia plumo ok romanoj (el kiuj kvin krimromanoj) plus du novelaroj, el kiuj unu, *La ĉasisto de sonĝoj* (Libera, 2019) kunigas 26 rakontojn plej diversspecajn.

Nuntempa vicprezidanto de la Esperanta PEN, membro de la Asocio de Bulgaraj Verkistoj, eksa lektoro pri esperanto ĉe la Sofia universitato, vivinta, post edziĝo al hungarino, ok jarojn en Budapeŝto kaj reveninta poste al Bulgario, lia nomo estas fama en la kultura Esperantio. Lia stilo kaj koncepto pri la novelo estas ege maturaj; ni diru, ke ne malofte li lasas la finon nedifinita (iu recenzanto uzis terminon «stumpa»), tiel ke leganto povas mem ĝin intuiĉi aŭ konstrui: eble la geamantoj repaciĝas, eble unu foriras kaj ne plu revenas, eble la posta sorto de la protagonisto estas supozata ne plu interesa, eble iu intrigero restas nesolvita. Ofte li finas per surprizo.

La romano *Tra la padoj de la vivo* (Libera, 2020) rakontas pri patrino Eva kaj solfilino Lili kaj pri kiom la unua sin dediĉas, plene kaj komplete, al la dua. Fakte filoj estas filoj dum la tuta vivo, eĉ kiam ili fariĝas plenkreskaj kaj finance memstaraj: *Nia rolo estas naski infanojn*, deklaras Eva. Estas diskutinde, ĉu tion pensas

ankaŭ la nuna generacio, kie, almenaŭ en la okcidentaj tiel nomataj «riĉaj» landoj, patriniĝoj okazas pli kaj pli malfrue kaj tiel, kvankam ne nur tial, la naskonombro malkreskas; en Italio pasintjare la naskonombro malsuperis la mortonombro je 250 000 anoj, tio egalvaloras al malapero de urbo kiel Florenco.

Eva tratabas sian ekziston en malfacilaj situacioj: ŝi ja havas sian profesion de apotekistino, sed jen unu, jen dua, jen eĉ tria amrilato miskonkludiĝas diverskaŭze, kaj ŝi restas sola kaj graveda, sed ŝi decidas naski la idon. Al la sorto ŝi respondas kuraĝe kaj ŝia filino iĝas la nura kaŭzo de ŝia vivo, kiun ŝi volas mastrumi sola, eĉ rifuzante novan eblon de familio: ŝi ne ŝatas «revarmigitan supon» kiel oni diras itale pri klopodo reakiri antaŭan amat(in)on forlasitan. Delikataj sentoj, defendo kaj ŝirmo de la propra filino, kiu insistas por iĝi baletistino, en socio kiu konsideris tiun profesion malmorala; fakte Modest priskribas socion tipe bulgaran, kvankam la lando ne estas eksplicite deklarita, kiu povas speguli almenaŭ unu generacion antaŭ la nuna. Ekzemple kontraŭkoncipado ŝajnas nekonata eĉ de apotekistino, kvankam la kontraŭkoncipa pilolo estis jam uzata en la komencaj Sesdekaj jaroj de la pasinta jarcento (la malpermeso de Papo Paŭlo VI okazis en 1968).

Neniu okazaĵo en la romano estas ekster la normalo: enamiĝoj, disiĝoj, akcidentoj, trompoj, kokroj estas ja ne maloftaj ingrediencoj en la padoj de la vivo, sed la delikateco per kiu Modest traktas ĉiujn ĉi situaciojn, krom la svelteco kaj facileco de la stilo, igas la verkon ĝuinda. ■

IMAGE PRI LA BAZA LITERATURA KRESTOMATIO

Valentin Melnikov

ĈU ONI POVAS VERKI RECENZON PRI NELEGITA LIBRO?

Kiam aperis nova versio de la *Baza literatura krestomatio*, mi tuj esprimis mian intereson kaj deziron recenzi. Mi havas la eldonon de 1982, trovis en interreto la enhavtabelon de la nova eldono, konstatas, ke el 64 nove aldonitaj pecoj, mi jam diversloke trovis kaj legis 46, kaj, sciante ke rusia poŝto funkcias ege malrapide (sendaĵo el eksterlando drivas minimume monaton), por ne perdi tempon, ekverkis la recenzon... Jen kio malnetiĝis:

* * *

Ĉiu el ni post fino de baza kurso alfrontis la demandon: por kio apliki Esperanton? Tre multaj, i.a., volas legi beletron, samkiel en la denaska lingvo. Tamen, se en naciaj lingvoj ekzistas tuta sistemo de literatura klerigo, ekde bazlernejo ĝis «publika opinio» – en Esperanto ĉio pli komplikas. La aŭtoroj multas, libroj des pli – kiel orientiĝi, kiel elekti? Bona varianto estas komenci de krestomatio, ricevi impresojn pri kelkdek aŭtoroj, kaj poste jam konscie akiri verkojn laŭ siaj gustoj kaj preferoj.

La *Fundamenta Krestomatio* de 1903 estis multfoje reeldonita poste, tamen ĝi nun aspektas arkaika kaj naiva. Kaj fakte, dekomence ĝi havis alian celon. Do nesubtaksebla estas la *Baza literatura krestomatio* (1979), redaktita de Vilmos Benczik. La unua eldono rapide elĉerpiĝis, en 1982 sekvis la dua, iom ampleksigita, kaj en 1986 aperis la tria (identa al

la dua). Baldaŭ post tio, bedaŭrinde, la eldon-agado de Hungara Esperanto-Asocio kolapsis. La dua eldono de la *Esperanta antologio* (1984), la duvoluma *Trezoro. La Esperanta novelarto* (1989) kaj la *Nova Esperanta krestomatio* (1991) estas pli ampleksaj kaj multe pli kostaj, do destinitaj por jam spertaj literaturŝatantoj. Vasta publiko bezonas libron ĝuste bazan. Kaj dezirinde ĝisdatan, ja dum pasintaj jardekoj aperis pluraj novaj aŭtoroj kaj verkoj.

Do nepre laŭdindas la nun aperinta kvara, grave kompletigita eldono. Al 134 verkoj aŭ verkfragmentoj de 59 aŭtoroj aldoniĝis la «Postrikolto»: 64 verkoj aŭ verkfragmentoj de 23 novaj aŭtoroj; krome en la unuan parton estas enmetitaj du pliaj prozfragmentoj el Karolo Piĉ kaj Eli Urbanová. Aldoniĝis ankaŭ biografioj de ĉiuj aŭtoroj, multe pli ampleksaj ol la priskriboj en la unuaj eldonoj, kaj pri pli granda nombro da personoj (verkis Aleksander Korĵenkov kaj Halina Gorecka).

Recenzante antologiojn kaj krestomatiojn, oni kutime taksas ne la verkojn mem (plejparte jam konatajn, almenaŭ por literatur-spertuloj), sed la principojn de kompilo. Evidente taksu la unuan parton, finkompilitan en 1982, estas iom malfrue, ni nur menciui, ke Kalocsay estas reprezentita per 9 pecoj, Baghy per 8, Auld per 7... kun tio ne eblas malkonsenti. Cetere, Zamenhof ricevis nur 6, kaj eĉ tio eble estus tro, tamen estas deviga bazo...

Por la «Postrikolto», miascie, ĉefe István Ertl (kunlaboris ankaŭ Aleksander

Baza Literatura Krestomatio
Komp., red. Vilmos Benczik, István Ertl, Aleksander Korĵenkov, Russ Williams; Antaŭpar. Aleksander Korĵenkov; Enkond. Vilmos Benczik; Biografioj: Vilmos Benczik, Halina Gorecka, Aleksander Korĵenkov. – 4a eld., kompl. – Kaliningrado: Sezonoj; Kaunas: Litova Esperanto-Asocio, 2019. ISBN 978-609-95087-7-1.

Elŝutu la demonstran version (50 paĝoj el 368): <http://esperantondo.ru/Knigi/Blk-demo.pdf>

Korĵenkov kaj Russ Williams) elektis novajn aŭtorojn, kaj poste la vivantaj aŭtoroj mem decidis, kion proponi por la bukedo. Fakte, nemalbona principo, ja kiu scias verkojn de iu certa aŭtoro pli bone ol li mem? Kaj la arta gusto de I. Ertl konatas kaj neriproĉeblas... nu, preskaŭ.

Do kion ni vidas? Oni povas konsenti, ke Camacho estas tre talenta poeto inter nun vivantaj (liajn personajn trajtojn oni prefere prisilentu), sed 17 pecoj de li?? Ĉu vere li valoras kiel Kalocsay kaj Baghy kune?? Pli atenta esploro tamen konstatiĝas, ke la 17 eroj de Camacho estas plejparte mallongaj, do okupas entute 8 paĝojn, dum Kalocsay estas prezentita per 18 paĝoj, Baghy per 17.

Oni povas longe diskuti, kial aperis tiuj aŭtoroj kaj ne aperis tiuj ĉi. Afero de gusto. Miaopinie la elekto akcepteblas, tamen mi bedaŭras, ke (ĉu pro troa modesto?) I. Ertl enmetis nenium propran poemon...

Tamen pasis monatoj, enmiksiĝis la kronvirska epidemio, kaj la rusia poŝto pruvis sian aĉan reputacion: post duonjaro iĝis tute klare, ke la ekzemplero de la *Baza literatura krestomatia*, sendita al mi, perdiĝis sen spure. Mi, tamen, tre bedaŭrus forĵeti jam verkitan tekston. Do...

Kaj mi ne perdas esperon, ke iam mi tamen ricevos ekzempleron, aŭ almenaŭ elektronikajn tekstojn de mankantaj por mi 18 eroj, kaj do tiam povos reverki tiun ĉi recenzon.

Mi proponis tiun ĉi recenzon al *Beletra Almanako*. István Ertl dekomence varme aprobis ĝin, tamen nature avertis, ke decidis la tuta redakcio. Aliaj redakcianoj tamen, kiel diras mia kolego, *sentis pismismon*. Laŭvorte: «Inter la opinioj de la redakcianoj estis: recenzo ankaŭ devus pritaksi la ecojn de libro kiel libro». Nu, ĉu vere mencio pri (mal)bonkvalita papero kaj tiu (eĉ plej ofta) pri disfalo de paĝoj post (aŭ eĉ dum) lego, pro aĉkvalita gluo, same gravas kiel enhavo?... Alia kontraŭargumento estis, «ne krei precedencon». Hmm, ĉu oni neniam kreu precedencon de senŝofora aŭto? De pago per poŝtelefono? De flugo en aero (ja homo ne havas flugilojn – do Dio klare malpermesis al homo flugi, ĉu ne?)? Ĉu traleĝinte 46 el 64 novaj libropartoj (kaj 134 malnovajn, do entute 180 el 198), oni ne ricevas adekvatan imagon pri la antologio?... ■

RACÓ DE POESIA

L'ASTRÒNOM

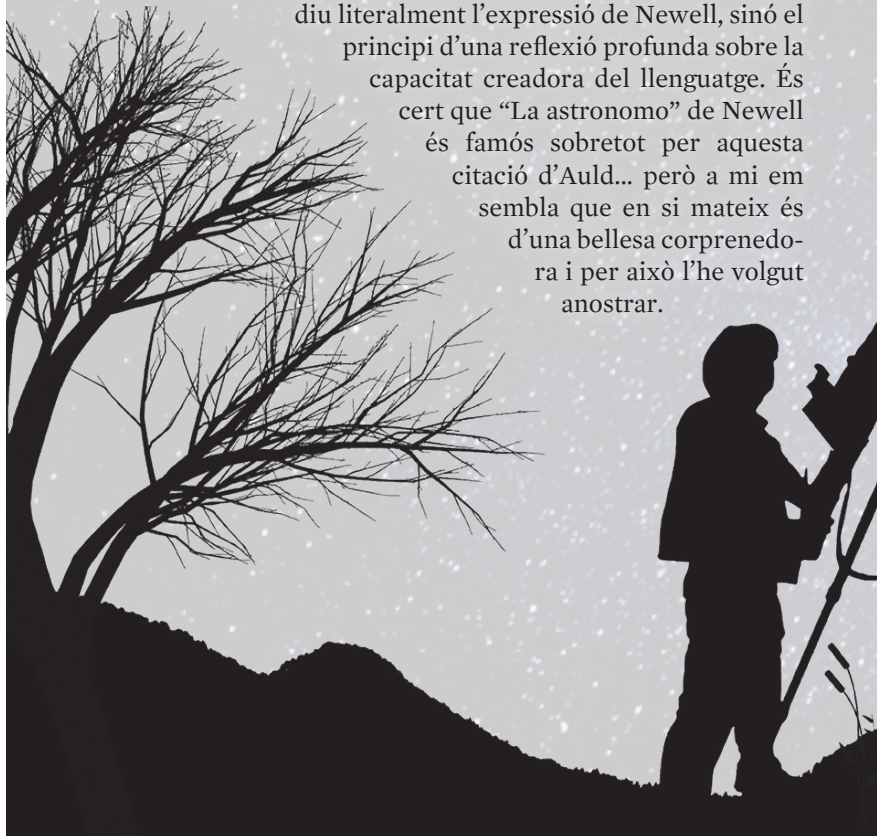
Nicolau Dols

El cant XII de *La infana raso* (1955), de William Auld, comença amb aquests tres versos:

“Newell malpravis: eĉ kapo de astronomo
ne povas enhavi la tutan universon
(bela koncepto, sed karaj, ne tre preciza)”

[“Newell no tenia raó: ni tan sols el cap d’un astrònom
no pot encabir tot l’univers
(bell concepte, però estimats, no gaire precís)”].

Es refereix al poema de Leonard N. M. Newell (1902-1968) “La astronomo”, publicat el 1947 a *Literatura Mondo*. Els versos d’Auld no són, naturalment, una resposta al que diu literalment l’expressió de Newell, sinó el principi d’una reflexió profunda sobre la capacitat creadora del llenguatge. És cert que “La astronomo” de Newell és famós sobretot per aquesta citació d’Auld... però a mi em sembla que en si mateix és d’una bellesa corprenedora i per això l’he volgut anostrar.

LA ASTRONOMO

L. N. Newell (1947)

Li sidis kaj gestadis per stelmapo,
sen ekscitiĝ', komforte sur kanapo;
sed brilis liaj okulvitroj stele.
Malantaŭ li en procesi' bobele
fluadis tajd' el astroj kaj planedoj.
Dum li parolis pri la pens-ekspedoj
mezen de l' spaco, kaj pri l' kalendaroj
de l' kosmo, la homflataj lumojaroj,
kiuj aplikas skalon al Senfino,
pri Andromed', soleca virgulino,
kiu drivadas tra l' malplen' fiera;
kaj li debatis, ĉu nuanc', mistere
misloka en la lumospektro, pruvas
ke ŝi, dum la Eterno tempoplukas,
en fuĝo al mallum' momente brilas,
aŭ tie en ĉiama glori' stabilas.
Pri Betelgez', fantoma lum' giganta,
imperiestre tra l' stelar' ŝvebanta,
parolis li, kaj pri la nigraj truoj
en la ĉiel-tapiŝo -vid-vakuo
el polvo en la praforĝej' de l' astroj.
Priskribis li la froston de la vastoj
mortegaj, kie mil mondaroj fluas
post mil mondaroj; kie rivoluas
radia galaksi' post galaksio
ĝis nepenseblaj kampoj de l' Nenio,
kie la homa menso terurite
en paralizo diseriĝas splite.
Kaj mi rimarkis, kun konsterna gapo,
ke l' Universon tenas homa kapo.

L'ASTRÒNOM

L. N. Newell (1947) (trad. Nicolau Dols)

Assegut al sofà amb una carta
celeste hi feia gestos sense dèria,
si bé tenia estels a les ulleres.
Per darrere marxaven les bombolles
d'una marea d'astres i planetes.
I parlava de com el pensament
s'envola per l'espai, del calendari
del cosmos, l'altivesa dels anys llum,
que volen posar brida a l'infinit,
i d'Andròmèda, verge solitària
que orgullosa deriva en la buidor;
i es demanava si un tret minúscul,
anomia de l'espectre, prova
que la verge és només un punt de llum,
una gota en la pluja de l'etern,
esplendent tot fugint envers la fosca,
o si per sempre es revesteix de glòria.
També de Betelgeuse, esfera immensa
que plana entre els estels amb majestat,
s'ocupava l'astrònom, i dels negres
forats de la celèstia, com ulls
cegats de pols de l'obrador dels astres.
Va descriure calfreds d'immensitats
inertes, per on suren mons de mons
per darrere mil mons, i on orbiten
galàxies darrere més galàxies
fins als camps impensables del no-res,
allà on la ment humana esfereïda
es dissol esqueixada en la paralisi.
I amb estupor vaig veure com conté
sencer tot l'univers el cap d'un home.

MEMORANTE MARIÀ JAQUOTOT

Xavier Margais Basi

Marià Jaquotot Molina estis majorkano kaj esperantisto de la 20a jarcento. Li naskiĝis en Palma en 1897, kaj li ankaŭ mortis en Palma la 3an de januaro 1994 en la aĝo de preskaŭ 97 jaroj. Tute konvulsia jarcento, kiun li vivis kun intenseco.

Li studis ĉe La Salle kaj poste ĉe la Komerca Lernejo de Palma, kaj lernis Esperanton en 1909, en la aĝo de dek du jaroj, motivita de la kongreso okazinta en septembro en Barcelono kaj prezidita de Zamenhof mem. En tiu Universala Kongreso partoprenis kelkaj majorkanoj, kiel Gabriel Alomar, Narcís Bofill kaj aliaj. Poste Gabriel Alomar instruis Esperanton vespere ĉe Monti-Sion kaj la tre juna Marià aliĝis. Du jarojn antaŭe aro de esperantistoj fondis la Esperantistan Klubon Palman, kaj li kune kun lia amiko Joan Mascaró i Fornés aniĝis al ĝi. Ili konis unu la alian ekde la oka jar-aĝo, kiam ili estis samklasanoj.

Marià okupiĝis dum sia tuta vivo pri la komerco post la studoj, kiujn li faris kiel junulo. Ekde 1916 lia nomo aperas kiel ano de pluraj estraroj de Foment del Civisme. En 1938, post la morto de Narcís Bofill, posedanto de la lignitminoj inter Alaró kaj Lloseta, li estis administranto de tiu entrepreno.

Samtempe li estis aktiva membro de la Esperanto-movado en la unua parto de la dudeka jarcento. Li okupis diversajn postenojn en la sinsekvaj estraroj kaj partoprenis tre aktive en la XIIa Kongreso de KEF (Kataluna Esperantista Federacio), kiu okazis en Palma de la 21a ĝis la 24a de majo 1925. Li partoprenis ankaŭ la Kongreson okazintan en Sóller en 1927. Marià havis rilaton kun esperantistoj el la tuta mondo. Li korespondis kun multaj samideanoj kaj gastigis tiujn, kiuj vizitis Majorkon. Li havis tre gajan, jovialan kaj amikan karakteron kaj estis alte taksata de ĉiuj, kiuj rilatis kun li. Ĉio ĉi daŭris ĝis 1936. Post la faŝisma puĉo la tuta esperantistaro estis suspekta. Kvar el ili estis mortigitaj: Sebastià Crespí Valls, Antoni Coll Sastre, Joan Matas Soler kaj Josep Salom Nadal, kaj aliaj estis punitaj en malliberejo aŭ ekzilitaj. Tiuj, kiuj restis, inkluzive Marià, vidis, ke la tuta materialo, kiun ili havis en la klubo, estis danĝera, ĉar se la faŝistoj vidus ekzemple leteron el Rusujo en lingvo, kiun ili ne komprenas, ili povus akuzi pri spionado aŭ konspiro la samideanojn. Do ili detruis la plejparton de la skribita kaj presita materialo, kiun ili konservis. Domaĝo por historiistoj, sed sekurigilo de iliaj vivoj.

RAPHEL PHERRE

TOT RECORDANT MARIÀ JAQUOTOT

Xavier Margais Basi

Marià Jaquotot Molina va ser un esperantista mallorquí del segle xx. Va néixer a Palma el 1897 i va morir també a Palma el tres de gener de 1994, amb gairebé 97 anys. Tot un segle convuls que va viure amb intensitat.

Va estudiar a La Salle i després a l'Escola de Comerç de Palma. Va aprendre esperanto l'any 1909, a dotze anys, motivat pel congrés que es va celebrar el mes de setembre a Barcelona i que va presidir Zamenhof mateix. Hi varen assistir uns quants mallorquins, com Gabriel Alomar i Narcís Bofill. Després, Gabriel Alomar va fer classes d'esperanto als capvespres a Monti-Sion i el jove Marià s'hi va apuntar. Dos anys abans, un grup d'esperantistes havien fundat l'Esperantista Klubo Palma i ell, juntament amb el seu amic Joan Mascaró i Fornés, amb qui es coneixien des dels vuit anys com a companys d'estudis, s'hi va afegir.

Es va dedicar durant tota la vida laboral al comerç, d'acord amb els estudis que havia fet de jove. Des del 1916 el seu nom apareix en juntes directives del Foment del Civisme. El 1938, després de la mort de Narcís Bofill, propietari de les mines de lignit entre Alaró i Lloseta, en fou l'administrador.

Al mateix temps va ser un membre actiu del moviment esperantista de la primera part del segle xx. Va exercir diversos càrrecs a les juntes directives i va participar molt activament en el XIIè Congrés de KEF (Kataluna Esperantista Federacio) que es va celebrar a Palma del 21 al 24 de maig del 1925. També va participar en el congrés que se celebrà a Sóller el 1927. Marià tenia relació amb esperantistes de tot el món. Hi mantenia correspondència i allotjava a ca seva els qui visitaven Mallorca. Tenia un caràcter molt jovial i simpàtic i era molt valorat per tots els qui el tractaven. Tot això va durar fins al 1936. Amb el cop d'estat feixista els esperantistes varen passar a ser sospitosos. Quatre varen ser assassinats: n'Antoni Coll Sastre, en Sebastià Crespí Valls, en Joan Matas Soler i en Josep Salom Nadal, i altres varen viure la repressió, l'empressonament o l'exili. Els qui quedaren, entre ells en Marià, varen veure que era perillós tot el material que tenien al club, perquè si els feixistes veien, per exemple, una carta de Rússia en un idioma que no entenien els podien acusar d'espionatge o de conspiració. Així va ser que destruïren gran part del material escrit i imprès que guardaven. Una llàstima per als historiadors, però una salvaguarda de les seves vides.

En Marià tenia una possessió, Son Antic, al petit poble de Biniali, i allà va tenir algunes setmanes amagat el seu amic Joan Mascaró abans que s'exiliés, primer a Argèlia i després a Anglaterra.

L'activitat esperantista va quedar suspesa durant molts anys, però en Marià continuava sent esperantista tot i que ni ell ni ningú no feia un ús públic de la llengua.

Als anys setanta, quan nosaltres érem joves i vàrem aprendre esperanto de manera autònoma i amb una mica d'ajuda d'esperantistes catalans, de Barcelona i de Sabadell, vàrem cercar si hi havia cap dels pioners a Mallorca, i hi vàrem trobar don Mariano. Així li deien llavors. Vivia al carrer de Miquel Marquès i sempre ens va acollir de manera excellent. Per ca seva, a més de jo, hi varen passar n'Elisabet, en Mateu, en Miquel Àngel, na Juana... i tots els joves que en aquells moments s'interessaven per l'esperanto. Per a nosaltres en Marià era un model viu de la llengua: la parlava amb fluïdesa i soltesa i mai no "cocodrilava". Estava encantat de parlar esperanto amb qui fos i semblava que es rejuvenia just quan sentia "saluton" o "bonan tagon". Gràcies a en Marià vàrem conèixer Joan Mascaró i Fornés, el seu gran amic des de la infantesa, que quan en algunes ocasions venia a Mallorca després de la mort de Franco, s'hostatjava a ca seva. Es tenien una confiança absoluta i eren molt diferents, i segurament per això es complementaven. Semblaven el yin i el yang. En Marià, sempre amb els peus a terra i pendent de la supervivència i de les necessitats materials; i en Joan al seu núvol espiritual perdía la noció del temps recitant versos en sànscrit i parlant de les escriptures hindús que ell havia traduït sàviament.

En Marià ens va convidar unes quantes vegades a Son Antic, la seva possessió de Biniali. A la casa, gran i amb sabor ancestral, hi havia bodegues on guardava el vi que ell mateix produïa. L'embotellava i el segellava amb una etiqueta que es feia dibuixar expressament, amb la llegenda: *Res alegre tant el cor com el vi vell i les dones joves.*

Als passejos pel camp de Biniali apreñem noms de plantes i d'arbres de manera natural i sense adonar-nos-en: olivarbo,

karobujo, kardo, melongeno, fenkolo, kverko, glanoj... Tots recordam amb un somriure com en Marià trescava amb el seu gaiato pels terrenys irregulars i com un dia en una petita costa per avall va llançar primer el gaiato i després s'hi va llançar ell. En ser a baix es va aixecar, va recollir el gaiato i va continuar com si no hagués passat res.

Un dia ens va regalar dos pòsters preciosos del congrés de l'any 1925 a Palma, que s'havien salvat de ser destruïts perquè es trobaven en un racó de la bodega de Son Antic. Un d'aquests pòsters el tenim a l'entrada de ca nostra i l'altre presideix una sala de can Mateu. En veure'ls tenim un record per a don Mariano i ens sentim orgullosament continuadors d'aquells pioners esperantistes.

Cap a Nadal del 1993 en Marià estava ingressat a la clínica Rotger de Palma. El vaig anar a veure i el vaig trobar ajagut i envoltat de tubs i sondes. No em va reconèixer, però quan li vaig parlar en esperanto es va incorporar amb energia i va arrencar a parlar explicant-me que ell era esperantista, que havia format part de l'Esperantista Klubo Palma, que havia organitzat el Congrés de l'any 25, que havia estat un èxit... i que estava molt content de saludar els esperantistes que passaven per allà. No el vaig veure més. Morí al cap de pocs dies, el 3 de gener de 1994, ara fa exactament 27 anys.

Marià Jaquotot va ser la baula que va unir els primers esperantistes mallorquins, els que varen iniciar el moviment esperantista al començament del segle xx, amb els que molts anys després de la guerra civil varen ser els continuadors d'aquest moviment. Agraïts per sempre. ■

Biniali.

”

Un dia ens va regalar dos pòsters preciosos del congrés de l'any 1925 a Palma, que s'havien salvat de ser destruïts perquè es trobaven en un racó de la bodega de Son Antic. Un d'aquests pòsters el tenim a l'entrada de ca nostra i l'altre presideix una sala de can Mateu. En veure'ls tenim un record per a don Mariano i ens sentim orgullosament continuadors d'aquells pioners esperantistes.

L'ESPERANTO ÉS ÚTIL. UNA EXPERIÈNCIA PERSONAL

Saioa Escobar

”

El coneixement de l'esperanto, a més de proporcionar-me una mirada més àmplia i una consciència més cívica, també m'ha servit per a la vida professional

Em vaig apuntar al curs d'esperanto organitzat per l'Associació Catalana d'Esperanto el gener del 2012. En aquell moment estava a l'atur i vaig pensar que podia ser interessant. El professor era en Rubèn Fernández i les classes es feien al CIEMEN. La veritat és que no estudiava gaire, però intentava no perdre'm les classes presencials. Vaig seguir regularment el curs fins a l'estiu. A partir de llavors vaig començar a anar a trobades a Catalunya, a Espanya i a d'altres llocs; un parell cada any. També anava llegint llibres i articles de tant en tant. L'estiu del 2013 vaig anar a l'escola d'estiu d'Eslovàquia (Somera Esperanto-Studado, SES). El 2014 a Ronda (al Congrés Espanyol d'Esperanto) em vaig examinar per obtenir el certfical B2 que atorga la Universitat de Budapest, segons el marc comú de referència de la Unió Europea. El 2016 vaig anar al congrés mundial a Nitra, Eslovàquia. Allà em vaig assabentar que era possible examinar-se

del C1. No l'havia preparat específicament, però m'hi vaig (i m'hi van) animar i vaig decidir intentar-ho. Vaig aprovar! Al cap d'uns quants mesos em va arribar el diploma oficial de la Universitat de Budapest. I una darrera anècdota: el 2019 vaig ser jo que va formar part de l'equip organitzador del congrés anual de la *Sen-nacieca Asocio Tutmonda* (Associació Mundial Anacional) que va tenir lloc a Barcelona.

És a dir, en poc temps vaig assolir una competència en la llengua que m'ha permès fins i tot organitzar un congrés, cosa que no m'atreveixo a fer en altres llengües a les quals he dedicat més anys i esforços. En el fons, el temps d'estudi seriós d'esperanto va ser de sis mesos. Després, de manera intermitent he anat practicant la llengua a les trobades i també amb algunes lectures. El cas és que tinc un diploma C1 perfectament vàlid i oficial, igual que em passa, per exemple, amb l'anglès.

Tot això ho volia explicar perquè, vist amb perspectiva, m'adono que estudiar esperanto va ser una decisió molt encertada. Després de gairebé deu anys sense convocar-ne, l'any passat la Generalitat de Catalunya va convocar oposicions per accedir al cos docent d'educació secundària. Jo havia treballat sis anys a l'escola privada i vaig decidir apuntar-m'hi per a la meua especialitat: Llatí. Fil a l'agulla! Vaig anar superant les fases de l'oposició i finalment em vaig presentar a la fase de concurs, que consisteix a presentar els mèrits personals, que compten el 40 % de la puntuació final, entre els quals hi havia el certificat C1 d'esperanto, pel qual em van donar 0,75 punts.

Perquè us feu una idea de la importància d'aquestes dècimes, penseu que cada any d'experiència laboral com a docent a l'escola privada compta 0,15 punts. Cada curs de formació permanent de 30 hores compta 0,1 punt (si és de 100 hores, 0,25 punts). Cada tutoria de pràctiques d'estudiants universitaris compta 0,1 punt. El certificat de nivell superior de català C2 compta 0,2 punts. Cada certificat de llengua estrangera de nivell B2 compta 0,5 punts. Ser tècnic superior de formació professional compta 0,2 punts. Un doctorat compta 1 punt. Una segona titulació universitària de tres anys (diplomatura) compta 1 punt, i una segona llicenciatura compta 2 punts.

Com explicava abans, en el meu cas tenia, entre altres coses, dos diplomes de llengua C1: anglès i esperanto. Ara bé, per algun motiu només em van donar 0,75 punts, en comptes dels 1,5 punts que em corresponien. Així que vaig fer la reclamació següent, que reproduïxo aquí per si pot ser d'utilitat a algú.

Quan va arribar el moment, el tribunal va considerar que en valorar l'apartat 3.4.1. s'havia equivocat i que en realitat em corresponien 1,5 punts. No podia ser d'una altra manera, perquè els meus dos certificats eren oficials i, per tant, vàlids.

En resum, el coneixement de l'esperanto, a més de proporcionar-me una mirada més àmplia i una consciència més cívica, també m'ha servit per a la vida professional. ■

Saioa Escobar, amb DNI ***

Aspirant al cos de Professors d'ensenyament secundari ***

EXPOSO:

Que, havent superat la fase d'oposició, he presentat en data *** de 2021 a la seu del tribunal ***, la documentació d'al·legació de mèrits.

Que en relació amb el punt 3.4.1. (Domini de llengües estrangeres: certificat nivell C1) del full d'autobarem de mèrits, he lliurat dos certificats: *Certificate in Advanced English* de la Universitat de Cambridge i *Esperanto Language Examination Certificate* de la Universitat Eötvös Loránd de Budapest.

Que en la puntuació de la fase de concurs, per al punt 3.4.1 s'han atorgat 0,75 punts i, per tant, només s'ha valorat un dels certificats.

Que el certificat de llengua anglesa que s'ha presentat l'ha emès Cambridge English Language Assessment, la institució de serveis lingüístics vinculada a la Universitat de Cambridge i que certifica internacionalment el coneixement en aquesta llengua.

Que el certificat de llengua esperanto que s'ha presentat l'ha emès Origó Language Centre, la institució de serveis lingüístics vinculada a la Universitat Eötvös Loránd de Budapest que certifica internacionalment el coneixement en aquesta llengua.

Que, per tant, els meus coneixements de la llengua anglesa i de la llengua esperanto han estat certificats, seguint el Marc Europeu Comú de Referència, amb un nivell C1, per dues institucions oficials.

DEMANO:

Que em siguin atorgats els 1,5 punts corresponents a l'apartat 3.4.1 del full d'autobarem de mèrits.

Que, en cas de ser no acceptada la present al·legació, em sigui comunicat en virtut de quin article de la normativa aplicable queda exclòs de la puntuació un dels certificats de coneixements de llengües estrangeres aportats.

«Kiam mi renkontis esperantistojn, mia sento estis simila al tio, kiam oni renkontas familianon»

INTERVJUO AL JOSEP FRANQUESA

Sandra Vives

La nova *Kataluna Esperantisto* prezentas sekcion en ĉiu numero, kie intervjuo kun interesaj homoj por la kataluna esperantistaro estos proponita, por ke ni povu lerni kaj preni inspiron de ili.

En tiu ĉi unua numero de la nova eldonaĵo, ni intervjuas Josep Franquesa i Solé, kiu estis estrarano kaj prezidanto de la Kataluna Esperanto-Asocio dum multaj jaroj kaj antaŭ nelonge, en la lasta asembleo de nia asocio, estis nomumita honora prezidanto de la asocio.

Kiam, kiel kaj kial vi lernis Esperanton? Kiel Esperanto venis en vian vivon?

Mi eklernis Esperanton en mia vilaĝo Sant Feliu de Codines. Mia instruanto estis sinjoro Nicomedes Ullar. Li estis bona amiko de mia patro kaj mi aŭdis ilin ofte paroli en Esperanto. La vikario de la vilaĝo bone amikiĝis al Esperanto kaj li disoinigis senpage unu ĉambron de la paroĉa centro, kie mi renkontiĝis kun aliaj ok junuloj ĉiusemajne por lerni la lingvon. Nia kotizo kontraŭ la instruado estis alporti lignon, por ke oni povu resti varme dum la nokto. Mia unua Esperanto-aranĝo estis la Barcelona provinca esperantista renkontiĝo, kiam mi estis 18-jaraĝa kaj ĵus balbutis kelkajn vortojn en Esperanto, sed tie mi ekkonis mian postan karan amikon Llibert Puig, kiu, instigis min paroli sentime.

Nicomedes Ullar kun filino Tina kaj edzino Blondina, de aŭstra origino, orfo de

la mondmilito, bonvenigita en Katalunio kiel infano de esperantistoj.

En la libro “Malgranda estas bela”, prelegaro de la 31a Kataluna kaj 4a Transpirea Kongreso de Esperanto de la jaro 2002, mi resumas mian vivon kiel esperantisto ekde mia naskiĝo ĝis lastatempe. Mi ankaŭ profitis la utilon de Esperanto en mia labora vivo.

Ĝuste, vi membras en la Internacia Komerca kaj Ekonomia Fakgrupo (IKEF) kaj vi havas multjaran praktikan uzadon de Esperanto en komerco. Kion vi povas rakonti pri tio?

En mia epoko kaj la angla kaj la franca estis gravaj lingvoj, sed kelkaj esperantistoj ne bone regis ilin kaj uzis nian internacian lingvon por negoci. Esperanto tre helpis min plifirmigi mian entreprenon;

pere de ĝi mi atingis gravajn kontaktojn por mia komerca vivo. IKEF faciligas interŝanĝojn de informoj kaj efike funkcias en landoj kiel Irano, Ĉinio kaj aliaj orientaj, sed en la europaj landoj ni devas agnoski, ke la angla regas lastatempe. Tamen mi daŭrigis miajn kontaktojn pere de Esperanto kaj en 2004 okaze de la Universala Kongreso (UK) en Pekino mi kontaktis gravan komerciiston esperantistan el Ĉinio. Helpe de li mi sukcesis importi de tie kelkajn varojn. Alia ĉina esperantisto el IKEF vizitis Katalunion kun komerca celo kaj tio plifortigis niajn rilatojn. Aliflanke, mi vizitis dufoje la Internacian Foiiron en Ŝanhajo kun mia filo. Ankaŭ tie mi kontaktis esperantistojn, kaj ĝi estis granda sperto kaj sukceso por mi. Sed mi perdis aktivecon en IKEF ekde la jaro 2010, kiam mi emeritiĝis.

Kiam vi lernis Esperanton, vi certe havis revojn ligitajn kun ĝi. Ĉu ili realiĝis?

Mia revo ĉefe estis kontakti, havi korespondadon kaj konatiĝi persone (laŭeble) kun homoj el aliaj landoj. Dum mia juneco Hispanio estis regata de la diktatoro Francisco Franco kaj restis fermita al eksterlandaĵoj, do Esperanto estis kvazaŭ aero por mi. Dum aŭtoritatismo kaj timo regis en niaj tiamaj vivoj, Esperanto male estis pacema movado, kiu substrekis la valoron de amikeco en translima komunumo. Mi ekhavis korespondantojn ĉefe en Japanio, kaj impresis min amikiĝi kun postvivantoj de la atoma bombado de Hiroŝimo. Mi helpis ilin per sendado de uzitaj poŝtmarkoj, kiujn ili vendis kaj tiel akiris monon por helpi al la viktimoj. Post mia unua vojaĝo al Japanio en la jaro 1969 mi rakontis al ĉi-tieaj amikoj, ke japanaj esperantistaj volonte akceptis min en sia hejmo kun la cetero de la familio. Mi montris sur fotoj, ke mi kuŝis sur tatamo, manĝis tipajn manĝaĵojn, cirkaŭiris la Fuji-monton, vizitis tradiciajn lignajn domojn ktp., sed oni ne povis kredi tion pro la antaŭjuĝo, ke japanoj estas fermitaj kaj konservativaj. Do, sufiĉe frue mi konstatis, ke la etoso, kiun proponas Esperanto, ne estas pagebla, kaj nuntempe mi konsideras mian revon plenumita.

Kiel oni rilatis al Esperanto dum la frankisma reĝimo?

Dum la tempoj de la diktatoro oni konsideris Esperanton danĝera lingvo. Mi spertis tiun sintenon, dum mi faris militoservon en la haveno de El Prat de Llobregat. Tiutempe mi korespondis kun sinjorino el Prago (tiam en Ĉeĥoslovakio), kaj ŝiaj poŝtkartoj enhavis la ŝtampilon kun kvinpinta stelo. La poŝtisto liveris tion al la kapitano, kaj li mokis min dirante: «*Con que tú rojillo, ¿eh?*» (Do, vi estas ruĝulo, ĉu?). Tamen mi multe helpis la kapitanon, kaj dank' al tio mi havis sufiĉe da libereco, por klarigi poste al li, kio estas Esperanto, kaj kiu estas ĝia celo. En tiu epoko ekzistis tre forta esperanta movado en katalunaj urboj kiel Manrezo, Sabadell, Mataró kaj Ilerdo. Hispanio estis fermita kaj Esperanto estis nia eta fenestro por enspiri eksterlandan aeron, ĝi estis la revo de homoj, kiuj sopiris liberecon. Virinoj havis neniun rajton, mia edzino ne rajtis havi sian propran pasporton, ekzemple. Por vojaĝi de Ilerdo al Ĥako (Hispanio), kie la Aragona Esperanta Societo aranĝis renkontiĝon, mi devis peti permeson al la policistoj, ĉar tiu vilaĝo situis 30 kilometrojn for de la landlimo kun Francio. Kalkulu, sub kia fermeco ni vivis tiutempe. Dum la frankisma reĝimo oni ne ŝatis, ke ordinaraj homoj havu internaciajn rilatojn, ĉar komunikado povus instigi al revolucioj. Se viktimoj de totalismaj reĝimoj konstatis, ke en komunismaj landoj laboristoj ĝuis pli da rajtoj, tio povus instigi plendadojn inter la civitanoj. Oni tre klare pritraktas tiun aferon en la libro *La danĝera lingvo*, kaj mi konsciis pri tio tra mia amikeco kun esperantistoj el Sarajevo kaj Zagrebo, en la iama Jugoslavio.

Dum la frankisma reĝimo oni devigis ĉiujn esperantistoj el Katalunio aliĝi al la Hispana Esperanto-Federacio (HEF), ĉu ne?

Jes, estis devige iĝi HEFano kaj kompreneble mi, Llibert Puig kaj aliaj membriĝis. Sed dum la Universala Kongreso (UK) en Madrido dum la jaro 1968 okazis grava bedaŭrindaĵo inter hispanaj membroj de HEF kaj kelkaj katalunaj espe-

”

Esperanto tre helpis min plifirmigi mian entreprenon; pere de ĝi mi atingis gravajn kontaktojn por mia komerca vivo

”

Dum mia juneco Hispanio estis regata de la diktatoro Francisco Franco kaj restis fermita al eksterlandaĵoj, do Esperanto estis kvazaŭ aero por mi

Nicomedes Ullar kun filino Tina kaj edzino Blondina, de aŭstra origino, orfo de la mondmilito, bonvenigita en Katalunio kiel infano de esperantistoj.

rantistoj, inter ili Alfonso Tur, Josep Rofes kaj Ramon Molera. Tio estis la semo de la hodiaŭa KEA, kaj iom poste, dum la Hispana Esperanto-Kongreso okazinta en Valladolido en la jaro 1974, videblis, ke la katalunaj esperantistoj volis disiĝi de HEF kaj fondi propran esperantan grupon. Tiel, ni organizis la venontan en Katalunio, en la urbo Ilerdo, aliĝis multaj gravuloj el Hispanio, kiel rektoroj de pluraj universitatoj kaj estis granda sukceso. Tiam ekfunkciis la Kataluna Kunordiga Komitato (KKK), kies celo estis trovi manierojn por kunordigi la katalunan esperantistaron sub la jura bazo de la Hispana Federacio. Oni intencis reorganizi la Katalunan Esperantistan Federacion, tamen estis ege malfacile.

Kiel vi vivis la fondaĵon de KEA kaj poste vian estraranecon kaj prezidantecon en KEA? Ĉu vi devis fari iun malfacilan decidon?

En la jaro 1980 okazis en Sabadell la fonda asembleo de la nuna Kataluna Esperanto-Asocio (KEA) kaj du jarojn poste ĝi estis laŭlegigita kaj agnoskita de la registaro de Katalunio. Dum kelkaj jaroj mi estis elektita prezidanton, tamen tiu, kiu administris la taskojn, estis Llibert. Li petis al mi kiel peto persona, ke mi estu la prezidanto, sed la gravaj problemoj estis pritraktitaj inter ni kaj aliaj estraranoj, kiel Hector Alòs, Ferriol Macip kaj aliaj. Mi ne bezonis sola preni gravajn decidojn en KEA.

Kiaj estis la rilatoj inter *Universala Esperanto-Asocio* kaj KEA dum tiu tempo? Mi scias, ke vi batalis, por ke UEA agnosku KEAn kiel landan sekcion.

Kompreneble la kataluna sendependisma movado ekzistis ankaŭ ene de KEA, kaj dum la Universala Kongreso (UK) en Tamperejo dum la jaro 1995 ni proponis ĝian agnoskon kiel landan sekcion de UEA. Tamen la proceduro estis barita, ĉar HEF asertis ke, se UEA agnoskus nin, ĝi forlasus UEAn. Kiam mi prezentis la kandidatecon en la Komitato, neniel mi volis krei konflikton kun la hispanaj esperantistoj. Mi volis konservi bonan rilaton kaj amikecon super ĉio, sed HEF faris tiun decidon, kaj mi pensis ke estontece venos okazo, kiam eblos denove prezenti la proponon. Sed iamaniere UEA volis, ke KEA estu reprezentita en la Komitato, kaj nomumis min Komitatano C. Mi komprenis

Komerca vojaĝo al Ŝanhajo. Samideano Wang Minhao Kin prezentis al ni frabikiston.

17-10-2010. Salono de Yamagata Grand Hotel en Nagoya (Japanio) kie okazis bankedo kun tipa kataluna manĝaĵo.

tion kiel iaspecan agnoskon, ĉar UEA volis la prezidanton de KEA kiel anon de la Komitato. Mia membreco estis renovigita jaron post jaron, tamen dum la UK en Rejkjaviko dum la jaro 2013 mi forlasis la postenon. Dum la UK en Lisbono dum la jaro 2018, UEA elektis min kiel Honoran Membrecon proponite de Renato Corsetti kaj aliaj pro miaj gravaj servoj al la tutmonda Esperanto-movado.

Kiel vi kredas, ke la rilatoj inter UEA kaj KEA devas esti nuntempe? Ĉu ni devus denove provi esti agnoskitaj?

La agnosko de Katalunio kiel landa sekcio estas tikla afero por UEA. Ĉio dependos de la politika situacio. Se la sendependiĝo de Katalunio okazos, UEA tuj agnoskos nin. Tamen la Komitato sekvas la politikon de Eŭropa Unio, kaj tiu ĉi forte kontraŭas pritrakti nian sendependiĝon. Vidu, laŭ mi Eŭropo estas klubo de financistoj kaj politikistoj, kaj la ŝtatoj helpas unu la alian surbaze de mono kaj komercaj rilatoj, ne surbaze de homoj. Mi ŝatus, ke Eŭropo estu landaro, kie regus la popolo. Se estus tiel, eŭropanoj helpus nin pri la sendependiĝo, sed tio ne okazas. Katalunio vivas nun en tre malfacila situacio por realigi tiun revon pro tiu manko de helpo. Sen ĝi ne indas provi denove esti agnoskitaj kiel landa sekcio de UEA, mi pensas.

Ĉu vi havas iun plej ŝatatan memorindan rakonton aŭ feliĉan anekdoton eksterlande pere de Esperanto?

Laŭ mia kalkulo mi patroprenis ĝis nun pli ol 30 UKojn, mia unua partopreno estis en Bruselo en la jaro 1960. Tamen multaj el miaj plej bonaj spertoj okazis en Japanio, lando kiun mi vizitis kvarfoje pere de Esperanto ekde la jaro 1969. Mi havis tre karan amikon nomitan Shozaku Isobe, kun kiu mi havis 40-jaran komercan rilaton, sed li bedaŭrinde forpasis en 2017. Li vizitis min en Katalunio kaj bone konis la ĉi-tiean etoson, krom tio, ke li ankaŭ tre ŝatis la katalunan mangĝaĵon. En 2010 li invitis min al Japanio kaj organizis katalunan bankedon en Jamagata. Li volis montri al la ceteraj japanaj konatoj

la katalunan vivon, kulturon, mangĝaĵon, lingvon ktp. Tie estis ankaŭ homoj el aliaj landoj, kiel Ĉinio kaj Hungario, kaj por mi tiu estis mia plej ŝatata renkontiĝo. Dum ĝi oni dediĉis kanton al mi kaj al mia edzino. Mi spertis aliajn tre belajn momentojn en Japanio, kiel la amasan floradon de sakuroj (ĉeriz-arboj) en Kio-to. Japanoj konsideras la sakuran floran dia kaj simbola, ĝi estas parto de ilia nacia identeco, kaj la tagoj, dum tio okazas, iĝas grava spektaklo, ĉar ofte oni ankaŭ vestas kimonon surstrate. Alifoje, okaze de vojaĝo al Nagojo, mi konis la katalunan esperantiston Rubeno Fernandez. Persone mi ankoraŭ ne konis lin, sed ni renkontiĝis pere de la Nagoja Esperanto-Societo kaj estis kurioze, ke du esperantistaj katalunoj konatiĝis tie.

Bonvolu, rakonti ion, kio povus inspiri komencantojn lerni Esperanton.

Mia konsilo estus sperti la gravajn valorojn, kiujn Esperanto enhavas rilate al la internaciaj rilatoj, interŝanĝoj kaj amikeco. Kiam mi renkontis esperantistojn, mia sento estis simila al tio, kiam oni renkontas familianon, ĉiuj esperantistoj akceptas vin, oni kundividu ĉion kaj oni sentas sin kiel en familia rondo. Tamen en aliaj lingvoj tio malfacile povas okazi. Mi rekomendus trovi la valoron de Esperanto en internaciaj renkontiĝoj, kiuj estas tre indaj laŭ mia sperto.

Dum la lasta jaro ni vivis tre malfacilan periodon pro la monda sansituacio. Ĉu vi tamen opinias vin feliĉa homo?

Laŭ mi feliĉeco estas persona sinteno, kies bazo temas pri la kapablo akcepti malsimilajn kaj malfacilajn situaciojn. Dum la epidemio oni plendis, ĉar ĉiuj devis resti hejme, sed tamen hejme eblas trovi farindaĵojn kaj pere de ili senti sin feliĉa. Se oni nur restas en la salono kaj spektas televidon, oni fariĝas malfeliĉa, sed se oni prilaboras ion, eĉ se ĝi estas simpla, eblas trovi ĝojon en tio, kvankam al aliuloj tio povas ŝajni stultaĵo. Nuntempe mi estas sana, mi antaŭvidas, ke mi vivos ankoraŭ kelkajn jarojn, kaj pro tio, jes, mi taksas min feliĉa. ■

” En la jaro 1974, videblis, ke la katalunaj esperantistoj volis disiĝi de HEF kaj fondi propran esperantan grupon

” La agnosko de Katalunio kiel landa sekcio estas tikla afero por UEA. Ĉio dependos de la politika situacio. Se la sendependiĝo de Katalunio okazos, UEA tuj agnoskos nin

” Mi patroprenis ĝis nun pli ol 30 UKojn, mia unua partopreno estis en Bruselo en la jaro 1960. Tamen multaj el miaj plej bonaj spertoj okazis en Japanio

VINILKOSMO, ELDONEJO DE ESPERANTA MUZIKO

Pere Fornells

TIM registras en sia ĉambra hejmsstudio.

Dum tiu pandemia tempo amaso da aferoj draste interrompiĝis, unue, kaj poste kiel plej eble klopodis refunkcii normale. Vinilkosmo, la eldonejo de esperanta muziko, kiu jam de jaroj produktas, eldonas kaj distribuas ekskluzive muzikon en la internacia lingvo, ne estas escepto. Rezigni antaŭ malfacilaĵoj tute ne estas en ĝia vortprovizo, nek en Esperanto nek en iu ajn alia lingvo. Tiel, tie ĉi ni raportas pri kelkaj el ĝiaj lastaj novaj eldonoj por ĝui muzikon en nia amata lingvo.

TIM - VAGANTO

TIM (Timothy Gallego) el Kolombio verkas kaj komponas Esperanto-kantojn jam de pluraj jaroj. Post sia translokiĝo al Eŭropo kelkfoje li koncertis en esperantaj aranĝoj (unuafoje en la IJK de Badajoz, 2018). Finfine, pere de Vinilkosmo, en aŭgusto de 2020 aperis lia unua albumo, *Vaganto*, kiu aludas per tiu titolo la emon al vivo, al libereco kaj al spontaneeco, la miron de vojaĝo sen vojo, do vojaĝo de vaganto.

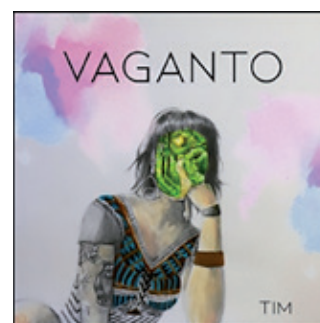

La Perdita Generacio kun drumisto (Mâns) sursceneje.

Vaganto enhavas ses titolojn tre intimecajn en sendependa rok- kaj alternativa pop-stiloj. TIM regas nin en tiu albumo per belega voĉo kaj fajna ludado de gitaro. Eblas malkovri, aŭskulti kaj mendi Vaganton ĉe Vinilkosmo:

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/popo-roko-hiphopo-elektronik/tim/1-vaganto.html>

<https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/popo-roko-hiphopo-elektronik/la-perdita-generacio-117/5-%C4%89iuj-ni-amegas-usonon.html>

LA PERDITA GENERACIO - ĈIUJ NI AMEGAS USONON

Unuafoje Vinilkosmo eldonas albumon de viva koncerto. *La Perdita Generacio*, unu el la plej famaj esperantaj muzikgrupoj, ludis ĝin okaze de la Nordamerika Kongreso en Seatlo (Usono) en julio 2018. «Ĉiuj ni amegas Usonon» enhavas 13 kantojn de tiu koncerto, kvin el ili unuafoje eldonitaj. Enhavas ankaŭ aldonan kanton verkitan dum la postkongresa tendaro.

Per tiu albumo eblas ĝui novan nuancon de *La Perdita Generacio*, kiu koncertis dum tiu evento ankaŭ kun drumisto.

Oni povas trovi tiun bitalbumon, aŭskulti fragmentojn kaj mendi ĝin tie ĉi:

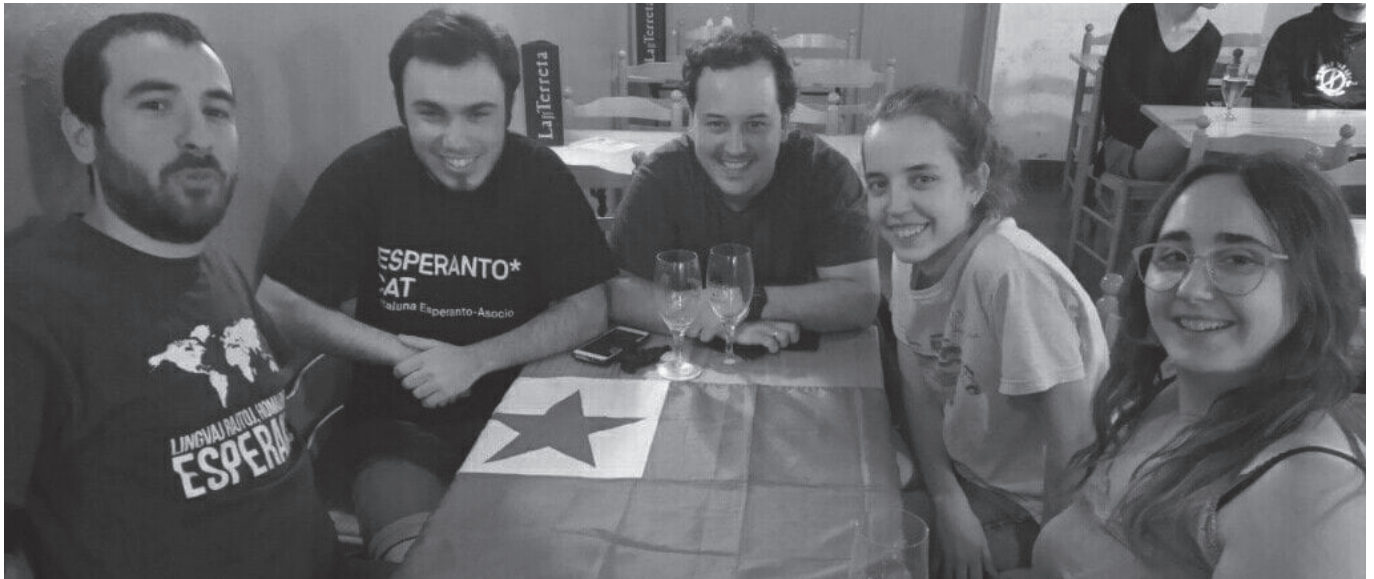
BAROK-PROJEKTO - KVIN JARCENTOJ

La brazila bando BaRok Projekto estas la unua, kiu lanĉis oficialan albumon de potenca metalo en esperanto. Ĝia muziko estas potenca metalroko kun karakterizaĵoj de la baroka, klasika kaj folkloro muzikoj, kaj ĝiajn tekstojn inspiras la brazila tupia mitologio. Kvin Jarcentoj estas la titolo de ĝia tria albumo, jam preskaŭ preta kaj baldaŭ aperonta. Anticipe, jam de marto disponeblas oficiala muzikvideo, *Sola Hirund'*. Ofte al kantoj de BaRok Projekto kontribuas gastaj artistoj, tiel estas en *Sola Hirund'* kun la kontribuoj de Kimera kaj Fred Mika, sperta brazila drumisto de la rokbando Sunroad.

La albumoj de BaRok Projekto (inkluzive *Kvin Jarcentoj* post ĝia lanĉo) disponeblas tie ĉi: <https://www.vinilkosmo-mp3.com/eo/hardkoro-punko-alternativa-metallo/barok-projekto.html>

KATALUNA ESPERANTO-JUNULARO

QUÈ ÉS KEJ?

KEJ és l'acrònim de Kataluna Esperanto-Junularo, és a dir, la Joventut Catalana d'Esperanto. Gestada al principi dels anys vuitanta, KEJ és una associació que s'adreça a tot el jovent esperantista de menys de 36 anys d'arreu dels Països Catalans. És la secció juvenil de KEA (l'Associació Catalana d'Esperanto).

En l'àmbit internacional, KEJ forma part des del 1988 de TEJO (Organització Mundial dels Joves Esperantistes) com a Secció Nacional, de manera que som la primera i única nació sense estat propi amb reconeixement i representació oficial.

QUÈ HA FET KEJ DARRERAMENT?

KEJ ha reviscut darrerament gràcies a la implicació i col·laboració de la junta directiva actual i part dels socis més actius. En aquest nou començament, l'associació organitzava abans de la pandèmia unes "Bierumadoj" destinades a tot el jovent, amb l'objectiu de trobar-nos i conèixer-nos tot parlant la nostra llengua internacional, l'esperanto. En temps de COVID-19 ens les hem hagudes d'empescar per organitzar actes a la xarxa, entre els quals destacaríem les "Interkulturaj Virtualaĵoj", que són trobades en què KEJ contacta amb altres associacions per establir-hi lligams culturals i alhora per fer-nos conèixer a l'exterior i convidar-los a fer una xerrada sobre alguna cosa interessant del seu país o regió (com ara cultura, llengua, història, etc.). Aquests actes es retransmeten en directe pel nostre canal de Youtube, <https://youtube.kej.esperanto.cat>, i es poden mirar en qualsevol moment.

QUÈ TÉ PENSAT KEJ PER AL FUTUR?

Avui dia KEJ té moltíssimes idees i projectes per dur a terme, sempre que la situació sanitària ens ho permeti. Un dels nostres objectius és anar sumant socis d'arreu dels Països Catalans; per això, estem en contacte amb esperantistes i socis del País Valencià i de les Illes Balears amb la intenció de crear nous nuclis juvenils per estendre-hi futures activitats, i ampliar així la nostra acció territorial a fora del Principat. No descartem pas obrir-nos a la Catalunya del Nord, Andorra i/o a la Franja de Ponent si en el futur tenim un nombre de socis significatiu que ho decideixi.

La Junta Directiva de KEJ us anima a fer-vos-en socis.

Sigueu benvinguts i gaudiu de la llengua internacional amb jovent d'arreu del món.

PRIMERA ASSEMBLEA VIRTUAL DE KEA

Per primer cop en la història de l'entitat i degut a la pandèmia del coronavirus, l'assemblea anual del 2020 no es va poder celebrar i es va haver de posposar al 21 de febrer del 2021 i, tot i així, en format telemàtic. L'experiència va ser realment exitosa, sense problemes tècnics destacables i amb la notable participació de 32 socis.

A banda dels rituals habituals d'una assemblea, cal assenyalar la placidesa amb que es va desenvolupar i l'ambient constructiu que s'hi respirava.

La renovació de la Junta va ser un dels temes cabdals. En presentar-s'hi només una candidatura, aquesta va ser aprovada unànimement. La composició és la següent:

- President: Òscar Puig
- Vicepresidenta: Sandra Vives

- Secretària: Gemma Armadans
- Tresorer: Sebastià Ribes
- Vocals: Mon Cardona, Rosa Espunya, Montserrat Franquesa, Antoni Gimeno (en representació de KEJ), Ferriol Macip, Ramon Perera i Enric Pineda

També tocava renovar o mantenir els tres auditors i la Maria Rosa Gómez, l'Alfons Tur i la Maria Sánchez varen acceptar un nou mandat amb l'aprovació de l'Assemblea.

La nova junta va presentar un ambició pla de treball en els àmbits d'organització, comunicació, difusió, esdeveniments i relacions exteriors.

Es destaca la represa de la revista *Kataluna Esperantisto* que s'editarà dos cops l'any amb la Montserrat Franquesa de redactora en cap, així com

l'inici de la col·lecció bilingüe de literatura, Jaume Grau Casas, dirigida per Carles Vela, amb un volum ja editat i en segon en preparació [ja presentat en escriure aquesta crònica].

A més d'aquestes dues activitats, es preveu el canvi del web, la digitalització completa de la informació, campanyes a les xarxes socials i noves edicions, com per exemple una versió renovada de la *Zagreba Metodo* en homenatge al seu autor Zlatko (Pajo) Tišljár, recentment traspassat.

Només iniciat el torn de precís, preguntes i suggeriments, Òscar Puig demana la paraula i recorda que en els quaranta anys de vida de l'entitat han passat una seixantena de persones per la Junta de les quals dues han sobresortit, en Llibert Puig i en Josep Franquesa, que ha estat membre de Junta 34 anys seguits, 28 dels quals com a president o vicepresident. Per aquesta raó, proposa que en Josep Franquesa sigui nomenat president honorari de l'associació. La proposta és posada a votació i aprovada per unanimitat i aclamació.

En Xavier Alcalde proposa que s'aprofiti el congrés català que es preveu fer a Castelldefels per reeditar i presentar el llibre de Ramon Fernández Jurado *Memòries d'un militant obrer*.

Després de diverses intervencions i comentaris es va cloure l'assemblea amb una grata sensació positiva i moltes ganes de fer que l'Associació Catalana d'Esperanto segueixi endavant amb més empenta que mai. ■

EL RACÓ DE L'ETERN APRENENT

Pedro M. Martín Burutxaga et al.

Per començar, uns quants acudits. Tranquils, que són fàcils d'entendre.

Vespere la patro demandas:

- Kion vi faris hodiaŭ por helpi en hejmaj taskoj?

- Mi sekigis la glasojn!

- Kaj mi kolektis la pecojn!

Antaŭ du semajnoj mi komencis novan dieton, kaj ĝis nun mi jam perdis 14 tagojn.

- Hieraŭ nokte du virinoj mokadis mian bopatron.

- Ĉu vi ne intervenis?

- Ne, tri estas tro.

- Soldato Ŝvejk!

- Jes, mia serĝento?

- Mi ne vidis vin hodiaŭ matene dum la praktiko de kamuflado!

- Dankon, mia serĝento.

I ara uns petits comentaris:

El sufix *E* molt sovint es fa servir amb expressions de temps amb el significat de “en aquell període”: *vespere* (al vespre); *nokte* (a la nit); *matene* (al matí).

Quan el context és clar, no cal que ens trenquem les banyes intentant reproduir literalment formes verbals complicades. En el primer acudit, gràcies a la paraula *hodiaŭ* ja es veu que *faris*, *sekigis* i *kolektis* volen dir “heu fet, he eixugat, he recollit”, sense necessitat de combinacions del tipus *estas farinta*, *estas sekiginta...*, que sonen artificials. Al segon i al quart passa el mateix per la presència de les ex-

pressions *ĝis nun* (fins ara), que ens fa entendre *perdis* com a “he perdut”; i *hodiaŭ matene*, que converteix el passat *vidis* en “he vist”.

Amb un context clar, podem expressar-ho gairebé tot només amb les formes simples *-as*, *-is*, *-os*.

Amb adjectius, el sufix *IG* indica l'acció per fer que alguna cosa arribi a aquell estat. Per exemple, *blanka* (blanc) > *blankigi* (blanquejar = fer que una cosa sigui blanca); *plena* > *plenigi* (omplir); *seka* > *sekigi* (eixugar).

El sufix *AD* indica una acció continuada o repetida: *moki* (burlar-se d'algú) > *mokadi* (burlar-se'n repetidament). També pot donar peu a un substantiu, com a *kamuflado* (camuflatge), l'acció de camuflar (*kamufliti*).

El sufix *BO* indica la relació de parentiu que ve per casament, és a dir, els parents del nostre cònjuge. Així *bopatro* és la *patro de la edz(in)o* (sogre); *bofrato* > *la frato de la edz(in)o* (cunyat). La regularitat de l'esperanto ens permet “crear” paraules correctes i entenedores sense un equivalent concret en català, per exemple, *bokuzo* > *la kuzo de la edz(in)o* (???). ■

ESPERANTUJO ESTAS KVAZAŬ VILAĜO

Viktoro Solé

Laŭ kelkaj aspektoj Esperantujo estas kvazaŭ vilaĝo. Same kiel en ĉi tiaj urbetoj oni tre facile konas persone la urbestron, la pastron, la riĉulon kaj la aliajn famulojn, en Esperantujo tre baldaŭ oni povas havi ian rilaton, eĉ personan, kun la plej famaj gravuloj. Permesu, ke mi mem estu ekzemplo. Mi komencis esperantumi fine de 2008. De tiam ĝis nun, en dudeko da esperantaj aranĝoj, mi parolis persone kun sufiĉe granda kvanto el la plej mondfamaj esperantistoj, inter ili (eks)prezidantoj de UEA, elstaraj prelegantoj, konataj verkistoj, famaj muzikistoj, gravaj instruistoj, saĝaj lingvistoj. Tio ĉi montras, kiel facile estas por freŝbakita esperantisto kontaktiĝi kun gravuloj en kongresoj kaj kursoj. Kelkaj el ili certe tute ne memoras min, sed sufiĉe granda parto ja scias, kiu mi estas, kaj kun kelkaj el ili mi ja havas vere amikan rilaton. Kiel en vilaĝo, ĉu ne? Surstrate oni salutas multajn homojn, parolas kaj bierumas kun kelkaj, demandas al la urbestro, kiel certaj aferoj evoluas, kaj partoprenas ĉiajn eventojn.

Aldone en vilaĝo kutime loĝas kelkaj –ni diru– specialaj homoj, kiel frenezuloj, ebruloj, kredemuloj je la plej malverŝajnaj aferoj, stranguloj kaj, inter ili, vi povas hazarde trovi eĉ esperantiston. En esperanta aranĝo oni ankaŭ renkontas sufiĉe grandan kvanton da tiaj stranguloj. Ofta demando inter esperantistoj dum bierumado estas “kiun alian strangan hobion vi havas krom Esperanto?”. Tiaflanke, Esperantujo estas klare pli bunta ol iu ajn

vilaĝo, ĉar ie-tie mi renkontiĝis kun kuriozaj estuloj: parolantoj de la plej mirindaj lingvoj, uzantoj de klavaro Dvorak kaj de nekonataj komputilaj operaciumaj sistemoj, kaj proporcio multe pli alta ol en aliaj rondoj de vegetaranoj, veganoj, religiemuloj kaj granda vario de seksoj kaj genroj kun siaj propraj pronomoj: *ŝi, li, ri, ŝli...*

Same kiel en averaĝa vilaĝo ĉiam estas homoj, kiuj deziras ŝanĝi multajn aferojn en placoj, stratoj, bulvaroj kaj instalaĵoj, ankaŭ en Esperantujo ĉiam aperas grupo da ŝanĝemuloj, kiuj proponas amuzajn neologismojn, novajn pronomojn kaj antaŭe ne ekzistantajn prepoziciojn. Fakte, tio ĉi ne multe gravas, ĉar kaj la vilaĝa urbestro, kaj la esperantaj akademianoj kutime same fajfas pri tiuj proponoj kaj ĉio restas pli-malpli kiel ĉiam.

Tamen estas pli danĝere, kiam nebrem-sata scivolemo, strangeco kaj ŝanĝemo kunfluas en la samaj homoj: kelkaj pensas, ke ili estas multe pli lertaj ol Zamenhof mem, kritikis multajn tiklajn lingvajn punktojn kaj poste oni ekscias, ke ili mem kreis novan lingvon por anstataŭi Esperanton. Ĉiu konspirema teorio havas sian esperantistan defendanton, same kiel en vilaĝa trinkejo. Ĉe ni, eĉ ne estus strange, ke iu el niaj samasocioj prezentus la teorion, ke Zamenhof estis fakte katalundevena judo, kaj pro tio kelkaj esperantaj vortoj ŝajnas veni el la malnova kataluna: *malgraŭ, longa, facila, bona, nova, mirinda...* (ho ve! Ne, *mirinda* fakte estas trinkejo!). ■

”

Ĉiu konspirema teorio havas sian esperantistan defendanton, same kiel en vilaĝa trinkejo

PERADO

Un servei de KEA per accedir
a l'esperanto amb tota comoditat

Abonaments a revistes

Inscripció a trobades i congressos

Estalvia't transferències, comissions i maldecaps!
Més informació: perado@esperanto.cat